

“Vähiten huono ehdokkaista”–

Yhdysvaltojen Kabulin suurlähetystön välittämä kuva Hamid Karzaista ja Afganistanin hallinnosta Afganistanin presidentinvaalien aikana vuonna 2009

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Historian pro gradu- tutkielma

3.6. 2022

Mariliisa Konu

Sisällys

Johdanto.....	3
1. Tasapainottelua puolueettomuuden kanssa.....	19
1.1. Vaalien lähtöasetelmat.....	20
1.2. Todennäköinen voittaja.....	22
1.3. Korruptiosyytökset ja toive demokratiasta.....	28
1.4. Yhdysvaltain ja Karzain välinen riippuvuussuhde.....	34
2. Suurien odotusten vaalit.....	44
2.1. Vaalipäivän jännittyneet tunnelmat.....	45
2.2. Korruption kuningas ja kuningatar.....	48
2.3. Yhdysvaltain liittolaiset ja turhautuminen Karzaihin.....	54
2.4. Välit Karzaihin viilenevät – Yhteys Abdullahiin tiivistyy.....	57
2.5. Pitkittänyt vaaliprosessi päättyy.....	66
Loppulause.....	71
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus.....	76

Johdanto

Uutisvirta syötti elokuussa 2021 jokaista mediakanavaa pitkin jatkuvaa kuvaa Afganistanista. Näimme, kuinka afganistanilaiset roikkuivat kiitoradalla kiihdyttävissä lentokoneissa yrittäen kirjaimellisesti paeta henkensä kaupalla sekasorron tilassa olevasta maasta. Kansa halusi paeta maan nopeasti vallannutta talibanliikettä¹. Tilanteeseen oli päädytty, kun Yhdysvallat ja kansainvälinen liittouma vetivät joukkonsa pois maasta sovitusti. Tilanne ei ollut kuitenkaan uusi afganistanilaisille. Afganistanissa on sodittu pitkään muiden maiden toimesta ja se on miehitetty useaan otteeseen. Aina nämä valloittajat ovat myös poistuneet maasta. Nyt kuitenkin päättyi 20 vuotta kestänyt ajanjakso, joka oli sitonut monin tavoin yhteen kaksi hyvin erilaista maata, Yhdysvallat ja Afganistanin.

Afganistan oli ollut muutamia hetkiä lukuun ottamatta marginaalissa Yhdysvaltain ulkopoliitikassa. Vuoden 2001 syyskuun 11. päivän terrori-iskujen myötä Afganistanista tuli kuitenkin hetkessä seuratuin valtio maailmassa ja sen tulevaisuus sai uuden suunnan.² Vuonna 2001 alkanut sota terrorismia vastaan johti liittoutuneiden pitkään läsnäoloon maassa. Samalla siitä tuli olennainen osa Yhdysvaltojen ulkopoliitiikkaa, kun aiemmin Yhdysvaltain kiinnostus maata kohtaan oli ollut suhteellisen laimeaa.³ Olot eivät kuitenkaan rauhoittuneet tai juurikaan tasoittuneet Afganistanissa. Yhdysvalloille koko prosessi on osoittautunut raskaaksi ja paljon pidemmäksi kuin alun perin ajateltiin.

¹ Taliban on äärikonservatiivinen poliittinen ja uskonnollinen ryhmittymä, joka syntyi Afganistanissa 1990-luvun puolivälissä Neuvostoliiton joukkojen vetäytymisen, Afganistanin kommunistisen hallinnon romahtamisen ja sitä seuranneen siviilijärjestyksen romahtamisen jälkeen. ”Taliban”, Encyclopedica Britannica.

Käytän tutkimuksessani liikkeestä ja sen jäsenistä nimityksiä taliban ja talibanit. Taliban voidaan kirjoittaa kahdessa eri kirjoitusmuodossa, joko taliban tai taleban. Lisäksi sen voi kirjoittaa joko isolla tai pienellä alkukirjaimelle muodossa Taliban tai taliban. ”Talebanit vai talibanit” Kielitieto, Kotimaisten kielten keskus. www.kotus.fi/kielitieto/nimisto/ajankohtaista_nimista/talebanit_tai_talibanit.36533.news, luettu 1.6.2022.

² Sergejeff 2011, 9.

³ Sergejeff 2011, 309.

Vaikka Afganistan oli ennen sotaa terrorismia vastaan suhteellisen tuntematon alue varsinkin länsimaissa, on sen rooli historiankirjoituksessa kuitenkin suuri. Afganistanilla on ollut koko historiansa ajan suurempi vaikutus kansainväliseen turvallisuuteen, kuin mitä sen maantieteellinen koko ja väkimäärä antaa ymmärtää.⁴

Pro gradu -tutkielmassani tutkin Yhdysvaltain suurlähetystön välittämää kuvaa Hamid Karzaista ja hänen hallinnostaan presidentinvaalien aikana vuonna 2009. Lähteenä käytän Wikileaks -internetsivuston julkaisemia Yhdysvaltain salaisia diplomaattisia asiakirjoja. Tutkin koko vaaliprosessin ajalta Yhdysvaltain suurlähetystön kanssakäymistä Hamid Karzain ja muiden hallinnon jäsenten ja presidenttiehdokkaiden kanssa. Tutkimuksessani yhdistyvät diplomatia, lähihistoria, poliittinen historia ja lähteeni kautta myös tietovuotojen historia. Tutkimuksestani tekee erityisesti mielenkiintoisen lähteen julkitulo tietovuodon kautta. Tutkimukseni keskittyy Yhdysvaltain poliittiseen päätöksentekoon, ja se on osa kansainvälisten suhteiden historiaa ja suurvaltapolitiittista näkökulmaa. Samalla se kertoo kuitenkin myös kahden hyvin erilaisen kulttuurin kanssakäymisestä molemmille uudessa tilanteessa. Afganistanin tilanne ja sota oli pisin missä Yhdysvallat on ollut mukana. Se on pisin sota Afganistanin historiassa, mikä usein unohtuu julkisessa keskustelussa.⁵

Vuoden 2009 presidentinvaalit olivat merkityksellistä aikaa niin Afganistanille kuin Yhdysvalloille ja sen tehtävälle Afganistanissa. Tuohon aikaan nivoutuu myös paljon niitä odotuksia ja toiveita, joiden eteen oli tehty töitä Yhdysvaltojen ulkopoliitiikassa vuodesta 2001 lähtien. Presidentinvaalit 2009 vain yksi osa Yhdysvaltain ja Afganistanin yhteisessä historiassa, mutta se antaa hyvän kuvan monimutkaisista rakenteista sen taustalla. Toivon tutkimukseni avaavan osittain sitä historiallista kehityskulkua, joka johti lopulta elokuun 2021 kaottiseen tilanteeseen Kabulin lentokentällä. Pyrkimys asioiden päättymisestä parempaan oli ollut olemassa Afganistanin suhteen, minkä tutkimukseni kertoo. 13 vuoden takaiset tapahtumat ovat erittäin ajankohtainen aihe, kun

⁴ Lansford 2016, 1.

⁵ O'Hanlon & Sherjan 2010, 1-4.

Afganistanin kohtalo kirjoitettiin taas uusiksi elokuussa 2021.

Tutkimustehtävä

Tässä pro gradu- tutkielmassani tutkin Yhdysvaltain Kabuln suurlähetystön näkemyksiä Hamid Karzaista ja hänen hallinnostaan Afganistanin presidentinvaalien aikana vuonna 2009. Rajaan tutkimuksen ajallisesti käsittelemään vaalien kannalta olennaisinta aikaa toukokuun ehdokasasettelun päättymisestä aina marraskuun alkuun vuonna 2009, jolloin presidentinvaalien tulos oli selvillä.

Tutkimuksen keskeiset kysymykset ovat: Millaisia näkemyksiä presidentti Hamid Karzaista ja hänen hallinnostaan Yhdysvaltain suurlähetystössä muodostui? Miten suurlähetystö toimi Afganistanin presidentinvaalien suhteen? Mitä lähetystön sähkeet Kabulista kertovat Yhdysvaltain ulkopoliitikasta ja sen tavoitteista Afganistanissa? Oliko Karzai ja hänen hallintonsa Yhdysvaltojen näkökulmasta mieleinen vaihtoehto presidentiksi vai haluttiinko muutosta ja millainen se olisi ollut? Oliko Yhdysvalloilla poliittisia suosikkeja Afganistanin poliittisissa päätöksentekijöissä ja mikä oli Karzain asema suhteessa heihin?

Tutkimukseni kannalta on olennaista nähdä ajankohdan vallitseva suurvaltapoliittinen tilanne sekä geopoliittiset merkitykset. Vaikka Afganistan voi vaikuttaa vähemmän merkitykselliseltä maalta geopoliittisesti, on sen merkitys suuri niin Yhdysvalloille kuin kansainväliselle yhteisölle.⁶ Afganistan on edelleen merkittävä risteys itään, länteen, pohjoiseen ja etelään. Sen maailmanpoliittisesti merkittävät naapurivaltiot Iran, Pakistan ja Kiina tekevät Afganistanista erittäin tärkeän geopoliittisen kiinnostuksen kohteen erityisesti suurvalloille. Afganistan on muun muassa keskellä potentiaalisia kaasu- ja öljyputkireittejä.⁷

Afganistan sijaitsee kahden, Iranin ja Pakistanin, Yhdysvalloille poliittisesti merkityksellisen maan naapurissa. Yhdysvalloille oli tärkeää pystyä tarkkailemaan

⁶ O'Hanlon & Sherjan 2010, x.

⁷ Lansford 2016, 184.

kehitystä alueella. Afganistanin tapahtumilla oli ja on vaikutusta Pakistanin ja Keski- ja Etelä-Aasian alueen tilanteeseen.⁸ Pakistan vaikutti vahvasti Afganistanin asioihin Neuvostoliiton intervention jälkeen. Pakistan myös tuki talibania Afganistanissa vuodesta 1994 eteenpäin. Mailla oli yhteinen raja-alue, joka mahdollisti erilaisten ryhmittymien toiminnan aiheuttaen epävakautta.⁹ Pakistanin alueen tarkkailu on siis erittäin tärkeässä roolissa Yhdysvalloille ja tämän vuoksi myös Afganistanin vakaus on sille erittäin tärkeää.

Maantieteellisen alueen, jolla Afganistan sijaitsee, voidaan katsoa kuuluvan moneen maantieteelliseen kokonaisuuteen. Näitä ovat esimerkiksi Keski-Aasia, Sisä-Aasia, Turkestan ja Keski-Euraasia.¹⁰ Afganistan saatetaan myös katsoa kuuluvan osaksi Lähi-itää.¹¹ Yleisimmin käytetty käsite tutkittaessa Afganistania on nykyään Keski-Aasia.¹² Tutkimuksessani sijoitankin Afganistanin osaksi Keski-Aasiaa.

Afganistan on kolonialismin ajan rakennelma ja useat suurvallat ovat pyrkineet saamaan alueen hallintaansa läpi historian. Samalla Afganistan on aiheuttanut tuhon usealle imperiumille ja suurvallalle.¹³ Afganistanin, Pakistanin, Iranin ja Irakin muodostama alue on kautta historian ollut konfliktien, suurvaltojen keskinäisen kilpailun ja ulkomaiden sekaantumisen vyöhyke.¹⁴

Afganistanin väestä koostuu useista etnisistä ryhmistä. Suurimman väestöryhmän muodostavat pataanit. Pataanien lisäksi merkittävimpiä etnisiä ryhmiä ovat tadhikit, uzbekit ja turkmeenit.¹⁵ Afganistanin etnisten ryhmien määrää selittää sen kuuluminen hallinnollisesti useisiin varhaisempiin valtakuntiin ja keskeinen sijainti Euraasian

⁸ O'Hanlon & Sherjan 2010, 6-8.

⁹ Roberts 2009, 33.

¹⁰ Stride 2011, 47.

¹¹ Dupree, 2021, "Afghanistan", Encyclopedia Britannica.

¹² Stride 2011, 56.

¹³ Lansford, 1.

¹⁴ Saikal 2006, xii.

¹⁵ Vogelsang 2002, 16.

kuuluisimmalla kauppareitillä, Silkkiteillä.¹⁶ Etniseen ryhmään kuulumista enemmän Afganistanin kansalaisia määrittää kuitenkin heimokulttuuri ja heimokantaisten kansanryhmien uskollisuus omaa klaania ja sukua kohtaan.¹⁷

Kolonialistisen aikakauden tuloksena Keski-Aasian alueen rajoja muovattiin useaan otteeseen Ison-Britannian ja Venäjän toimesta, mikä johti useisiin raja- ja aluemuutoksiin. Tämä taas johti etnisten ryhmien jakaantumisen eri puolille ja poliittisen tasapainon järkkymistä. Esimerkiksi Afganistanin isoin ja hallitseva etninen ryhmä, pataanit, tuli jaetuksi kolonialismin aikakautena, kun Pakistanin puolelle jäi noin puolet pataaneista.¹⁸ Tämä asia vaikuttaa maiden välisiin suhteisiin.

Tutkimustehtäväni kannalta on myös olennaista esitellä tarkemmin muutamia henkilöitä Hamid Karzai (s.1957) oli vuonna 2009 hallitseva presidentti, joka pyrki uusimaan paikkansa maan johdossa.¹⁹ Karzai oli valittu joulukuussa 2001 Bonnissa pidetyssä konferenssissa Afganistanin eri ryhmittymien ja ulkovaltojen edustajien päätöksellä virkaa toimittavaksi valtionpäämieheksi.²⁰ Karzai oli Popalzai-heimon johtaja. Paikan hän oli perinyt isältään, joka salamurhattiin vuonna 1999.²¹ Vaikutusvaltaiset popalzait kuuluivat Afganistanin suurimman etnisen ryhmän pataanien joukkoon.²²

Toinen olennainen henkilö työni kannalta on Karl Eikenberry (s. 1951). Hän toimi Yhdysvaltojen Kabulilä suurlähettiläänä huhtikuusta 2009 heinäkuuhun 2011. Hän oli toiminut aiemmin Afganistanissa Yhdysvaltain johtaman kansainvälisen liittouman sotilaallisten joukkojen päällikkönä.²³ Francis Ricciardone oli Yhdysvaltain Afganistanin

¹⁶ Sergejeff 2011, 9 ja 19.

¹⁷ Sergejeff 2011, 36.

¹⁸ Lansford 2016, 1.

¹⁹ "Hamid Karzai" Encyclopedia Britannica.

²⁰ Sergejeff 2011, 315.

²¹ "Hamid Karzai" Encyclopedia Britannica.

²² Lansford 206, 170.

²³ American Academy of Diplomacy, "Karl Eikenberry", <https://www.academyofdiplomacy.org/member/karl-eikenberry/>

varalähettiläs vuosien 2009–2010 aikana.²⁴ Richard Holbrooke oli kokenut diplomaatti, jonka Obama astuttuaan virkaan vuonna 2009 nimitti Yhdysvaltain Afganistan ja Pakistanin erityislähettilääksi.²⁵

Tutkimustilanne

Tutkimuksessani yhdistyvät Yhdysvaltain poliittinen historia sekä kansainvälisten suhteiden historia. Yhdysvaltain ja Afganistanin välisistä suhteista löytyy tutkimusta, mutta painotukset ovat useimmiten vuoden 2001 tapahtumissa ja sotilaallisissa näkökulmissa. Myös kansainvälisten suhteiden osalta löytyy aihetta sivuavaa tutkimusta. Vuoden 2009 vaaleista ja Yhdysvaltain suhteesta Afganistanin poliittisiin johtajiin niiden aikana ei ole juurikaan tutkimusta, johtuen osittain tapahtumien sijoittumisesta lähihistoriaan.

Tutkimuksessani käyttämä Tom Lansfordin teos *A Bitter Harvest: US Foreign Policy and Afghanistan* antaa kattavan kuvauksen Afganistanin konfliktien täyteisestä lähihistoriasta. Teos esittelee Yhdysvaltain Afganistanin politiikkaa kattavasti. Lansford esittää Afganistanin ulkopoliittisen merkityksen Yhdysvalloille selkeästi.

Toinen tutkimukselleni hyödyllinen tutkimuskirjallisuuden teos on Michael E. O’Hanlonin ja Hassina Sherjanin *Toughing it out in Afghanistan*. Amerikkalaisen O’Hanlonin ja afganistanilaisen Sherjanin yhteinen teos avaa hyvin maiden välisten suhteiden vaikeuksien syitä ja seurauksia.

Paul Sharpin ja Geoffrey Wisemanin *American Diplomacy* sisältää useita artikkeleita, jotka käsittelevät Yhdysvaltain diplomatiaa ja sen suhdetta paitsi maan ulkopoliitikkaan, niin myös sisäpolitiikkaan. Artikkelit esittävät kattavasti diplomatian historian

²⁴ American Academy of Diplomacy, “Francis Ricciardone”,
<https://www.academyofdiplomacy.org/member/francis-ricciardone/>

²⁵ “Richard Holbrooke”, Encyclopedica Britannica.

kehityskulkua Yhdysvalloissa ja kuinka diplomatia toimii maan ulkopolitiikan välineenä.

Lähteet ja menetelmät

Lähdeaineistonani käytän Wikileaks-sivuston julkaisemia salaisia diplomaattisia asiakirjoja. Wikileaks julkaisi näitä vuodettuja asiakirjoja sivustollaan marraskuusta 2010 lähtien ja ne muodostavat sivustolla oman tietokantansa ”Secret US Embassy Cables”. Käytän tutkimuksessani lähdeaineistonani Yhdysvaltojen Kabuln suurlähetystön luomia asiakirjoja. Asiakirjat koskevat siis Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa.

Kaiken kaikkiaan diplomaattisia asiakirjoja julkaistiin yli 250 000 kappaletta. Wikileksiin nämä salaiset asiakirjat ovat vuotaneet Yhdysvaltojen puolustusministeriön ylläpitämästä suljetusta tietoverkosta SIPRN:sta (*Secure internet protocol router network*). Vuotaneet asiakirjat sisälsivät Yhdysvaltain ulkoministeriön kommunikaatiota satojen Yhdysvaltain suurlähetystöjen ja konsulaattien välillä. Suurin osa sähkeistä oli luotu ajanjakson 2002–2010 aikana. Suurin osa sähkeistä on luokittelemattomia, noin 100 000 luottamuksellisia ja pieni osa niistä on salaisia. Yhtäkään vuodetuista sähkeistä ei ole luokiteltu erittäin salaiseksi.²⁶

Tutkimuksessani käyttämäni asiakirjat ovat Kabuln lähetystön laatimia ja ne ovat sähkeen (cable) muodossa. Käytänkin tutkimuksessani aineistostani kerrottaessa ilmaisua sähke. Sähkeiden pituus voi vaihdella muutamista lauseista useisiin sivuihin. Yleensä sähkeet ovat kuitenkin yhden tai kahden sivun mittaisia viestejä. Asiakirjat ovat luonteeltaan primäärilähteitä, koska ne ovat syntyneet tutkimani ajanjakson aikana ja niiden pohjalta vastaan esittämiini tutkimuskysymyksiin. Sähkeet on yleensä laatinut suurlähettiläs Eikenberry, joissain tapauksissa myös muut suurlähetystön virkamiehet. Sähkeet on osoitettu Yhdysvaltojen ulkoministeriölle. Suurin osa tutkimukseni kannalta olennaisista sähkeistä käsittelee juuri Eikenberryn ja Karzain kahdenkeskisiä tai

²⁶ Michaels 2014, 21.

useamman osallistujan kesken käytyjä neuvotteluja ja tapaamisia. Tapaamiset tapahtuivat yleensä lähetystössä ja presidentin palatsissa. Joskus myös sähköisissä kuvatut kohtaamiset saattoivat tapahtua muualla kuin Kabulissa. Sähköisten sisältö voi vaihdella laajastikin siviiliväestön asioista sodankäyntiin ja avustusjärjestöistä huumeiden vastaiseen kampanjaan. Suurin osa sähköistä liittyy kuitenkin aina suorasti tai epäsuorasti Afganistanin poliittiseen tilanteeseen, hallintoon ja millaisena se näyttäytyy Yhdysvaltojen edustuston näkökulmasta.

Ilmoitan viitteissä sähköiset samassa muodossa kuin ne ovat merkittynä Wikileaksissä, esimerkiksi näin: 09KABUL1131_a, 4.5. Embassy Kabul, Wikileaks. 09 alussa viittaa sähköisen laatimis- ja tapahtumavuoteen. Kabul taas viittaa suurlähetystön paikkakuntaan, eli tutkimukseni yhteydessä Afganistanin pääkaupunkiin, Kabuliin. Kabulin perä oleva numerosarja on diaarinumero. Lisäksi ilmoitan sähköisen laatimispäivämäärän, tässä esimerkkinä käytetyssä se on toukokuun 4.

Yhdysvaltojen Kabulilähetystön laatimia asiakirjoja löytyy Wikileaksin arkistosta eniten juuri vuodelta 2009. Suurin osa sähköistä on laadittu juuri presidentinvaalikampanjan aikana. Suurin volyymi sähköisten määrässä nähtiin varsinaisen vaalipäivän ja sen lähipäivien aikaan. Wikileaksin tietokannasta on sähköisiä tutkimaltani ajanjaksolta yli 600 kappaletta. On kuitenkin muistettava ja otettava huomioon, että kaikkia lähetystön laatimia sähköisiä ei voida olettaa löytyvän Wikileaksin julkaisemasta tietokannasta. Lähteeni tarjoaa kuitenkin kattavasti aineistoa tutkimani ajanjakson ajalta.

Sähköisiä tutkittaessa on muistettava kiinnittää huomiota siihen, millaisia asioita asiakirjan laatija on painottanut ja nouseeko jokin teema toistuvasti esiin. Tärkeää on myös huomioida se, mitä sähköistä on mahdollisesti jätetty pois. Lähteitä analysoidessani tulee ottaa huomioon, että ne on luotu Yhdysvaltojen näkökulmasta ja sen ulkopoliittisiin tarpeisiin. Lähdekritiikin käyttö onkin olennaista juuri sen vuoksi, että kyseessä on Yhdysvaltain näkemys ja antama kuva tapahtumien luonteesta.

Wikileaksin Gablegaten vuotama aineisto tarjoaa erityisesti poliittisen historian ja vielä erityisemmin diplomatian tutkijoille valtavan määrän ainutlaatuisia aineistoa

lähimenneisyydestä. Yleensä diplomaattiset asiakirjat pysyvät salassa vähintään noin 30 vuotta.²⁷ Nopeamman tiedonvälityksen ja sosiaalisen median aikakautena on tärkeää pystyä tuottamaan myös lähihistoriasta tieteellistä tutkimusta nopeammin, kuitenkin aina luotettavasti. Ja se on mahdollista vain, jos luotettavaa aineistoa on tarpeeksi tarjolla.

Gabriel J. Michael käsittelee artikkelissaan "Who's Afraid of WikiLeaks? Missed Opportunities in Political Science Research" (2014) sitä, miksi tutkijat ovat käyttäneet tietovuotojen, ja erityisesti juuri Wikileaksii keskittyen, tarjoamaa asiakirjamateriaalia hyvin vähän tutkimuksissaan. Michaelin mukaan tutkijat ovat olleet valmiita tutkimaan lähinnä vuotojen ja tietovuotajien politiikkaa, mutta ovat karttaneet käyttämästä itse materiaalia. Keskustelu tietovuotojen yhteydessä on keskittynyt tietovuotojen aiheuttamiin seurauksiin demokratialle ja diplomatialle, tai tietovuotajien rooliin uusina poliittisina toimijoina.²⁸ Michaels tuo myös esiin, kuinka esimerkiksi Yhdysvalloissa useat yliopistot kielsivät opiskelijoita edes kommentoimasta tai lukemasta vuotanutta materiaalia, sillä se olisi heidän mukaansa voinut vaikuttaa esimerkiksi heidän työllistymiseensä Yhdysvaltain hallinnossa.

Syyt vuotoaineistojen käytön vähyyteen eivät ole täysin selvät, mutta kuten Michaelkin toteaa artikkelissaan, epäilyksien laadusta ja luotettavuudesta sekä aineistojen käytön eettisiin, laillisiin ja mahdollisiin ammatillisiin seurauksiin liittyvät seikat vaivaavat tutkijoita. Tämän lisäksi Michael esittää, että jotkut tutkijat uskovat, että vuodettu materiaali ei tarjoa tarpeeksi arvokasta tai relevanttia aineistoa tutkimukselle. Michael toteaa artikkelissaan myös ykskantaan, että nämä näkemykset ovat hänen mukaansa virheellisiä. Michaelin mukaan sähkeiden sisältö tuskin tuottaisi lehtiotsikoita, mutta politiikan tutkijoille ne tarjoavat potentiaalisen kultakaivoksen. Sähkeissä ulkoministeriön viranomaiset kertovat (ja näin ollen tarjoavat) yksityiskohtaista ja suoraa arvioita heidän vuorovaikutuksestaan ulkomaalaisten

²⁷ Michaels 2014, 7.

²⁸ Michaels 2014, 2.

viranomaisten kanssa sekä analyysiä kotimaan politiikasta ja raportteja erilaisista tapaamisista, alueellisesti ja kansainvälisesti. Vuodetut aineistot voivat tarjota kansainvälisen politiikkaan näkemyksiä, joita olisi muutoin mahdotonta löytää. Ja lisäksi, vuodettujen dokumenttien luonteen ja määrän vuoksi, tutkijat voivat käyttää sekä kvalitatiivisia ja kvantitatiivista tutkimusmenetelmiä.

Michael tuo esiin artikkelissaan, että esimerkiksi juuri Wikileaksin tapauksessa suurin osa sivuston vuotamista aineistoista on tutkittu ja tarkastettu arvostettujen ja tunnettujen uutisorganisaatioiden, kuten *New York Times*, *The Guardian* ja *Der Spiegel*, toimesta. Wikileaksin aineistoissa on aukkoja, mutta myöskään virallisia reittejä pitkin julkaistuja aineistoja tutkiessaan tutkija ei voi olla varma, onko hänellä hallussa kaikki materiaali, Michaels huomauttaa. Tätäkin taustaa vasten vuodettuun aineistoon on tarpeetonta suhtautua epäluuloisesti, ja pitää sitä jotenkin huonompana kuin aineistoa, jota tutkijat yleensä käyttävät. Vuodettuun materiaaliin ei tule suhtautua erityisen epäillen vain sen vuoksi, että se on vuodettu, Michaels painottaa. Tutkijan eettinen vastuu on kuitenkin aina yhtä painava ja velvoittava, on tutkittava aineisto sitten saatu virallisia reittejä pitkin tai vuodettu nettiin. Mutta tietovuotojen materiaalin tutkijan tulee olla valmis perustelemaan vankemmin lähteensä käyttöä ja eettisiä kysymyksiä siihen liittyen.

Suurin huolenaihe tietovuotojen kohdalla kohdistuu yleensä siihen, kuinka ne voivat aiheuttaa harmia organisaatioille, viranomaisille, hallituksille tai esimerkiksi kansalliselle turvallisuudelle.²⁹ Wikileaksin kohdalla aineiston julkitulo ei ole juurikaan aiheuttanut ongelmia, tai ainakaan niin suurella mittakaavalla kuin sen alkaessa epäiltiin ja pelättiin. Wikileaksin aineiston väitettiin aiheuttavan suurta harmia Yhdysvaltain kansalliselle turvallisuudelle, mutta joitain kuukausia vuodon jälkeen Yhdysvaltain hallinnon tutkimuksissa Wikileaksin aiheuttaman harmin osoitettiin olevan suhteellisen rajoitettu, ja vuotoja kuvailtiinkin ennemminkin noloiksi kuin vahingoittaviksi.³⁰

²⁹ Michaels 2014, 8.

³⁰ Michaels 2014, 8.

Ylipäätään, jos tietovuodosta koituisi ongelmia kansainväliselle maineelle tai kansalliselle turvallisuudelle, tulisivat nämä ongelmat ilmi hyvin pian tietovuodon tultua julki. Yleensä siis tutkijoiden tehdessä näistä aineistoista tutkimusta kuukausien tai pikemminkin vuosien päästä, on Michaelsin mukaan epätodennäköistä, että tietovuotojen materiaali niissä aiheuttaisi enää ongelmia.

Historiallinen konteksti

Afganistan hallinnollisena alueena, siinä muodossa kuin sen nyt tiedämme, alkoi muodostumaan vasta 1800-luvulla.³¹ Iso-Britannia hallinnoi Intian aluetta ja pyrki laajentumaan myös Afganistanin suuntaan.³² Britit ryhtyivät nimittämään aluetta Afganistaniksi, joka tarkoittaa afgaanien maata.³³ Afganistan ja Iso-Britannia kävivät kolme afgaanisotaa 1800- ja 1900-luvuilla, joista viimeisin vuonna 1919 päättyi Afganistanin voittoon ja itsenäisyyteen.³⁴

Itsenäistymisen jälkeen Afganistanissa alkoi pitkä ja suhteellisen rauhaista ajanjakso, joka kesti aina 1970-luvulle saakka.³⁵ Vuosina 1933–1973 maata hallitsi kuningas Zahir Shah, jonka pitkä valtakausi on viimeisten vuosikymmenien levottomuuksien jälkeen saanut monen vanhemman afganistanilaisen silmissä kultaisen aikakauden leiman.³⁶ Hänen valtakautensa jälkeen maassa alkoi levottomuuksien aikakausi, joka jatkuu edelleen.

Yhdysvallat avusti maata taloudellisesti ja humanitaarisesti 1940-luvulla, mutta naapurimaa Pakistan oli Yhdysvaltain suuremman kiinnostuksen kohde. Neuvostoliiton

31 Sergejeff 2011, 15.

32 Vogelsang 2002, 245.

33 Afgaanit on nimitys, jota persian puhujat ovat käyttäneet pashtuista. Sergejeff 2011, 15.

34 Afgaanisodat sodittiin vuosina 1839–42, 1878–80 ja 1919. Encyclopedia Britannica.

35 Sergejeff 2011, 335.

36 Sergejeff 2011, 232 ja 335.

invaasio Afganistaniin 1970-luvulla muutti kuitenkin tilanteen päälle. Tuolloin Afganistanista tuli myös Yhdysvaltain ulkopoliittien kohde, kun se ryhtyi rahoittamaan ja tukemaan vastarintataistelijoita.³⁷

Neuvostomiehittäjät ottivat hallinnollisesti hajallaan olevan Afganistanin haltuunsa 1979 joulukuussa.³⁸ Neuvostoliitto halusi maan hallintaansa estääkseen sen liukumisen islamistien hallintaan.³⁹ Hallinnon vakauttaminen ei onnistunut helposti ja sisäinen vastarinta osoittautui voimakkaaksi *mujahideen*-sissien⁴⁰ taitavan sodankäynnin vuoksi.⁴¹

Yhdysvallat tuki vastarintataistelijoita Jimmy Carterin ja Ronald Reaganin hallintojen aikana muun muassa antamalla aseita. Lisäksi se tarjosi mujahideensisseille mahdollisuuden leiri- ja harjoittelupaikkaan Afganistanin ja Pakistanin rajamaastossa. Yhdysvaltain tuki mujahideensisseille paljasti maan harjoittaman ulkopoliittien ristiriitaisuuden. Heikentääkseen Neuvostoliiton valtaa Afganistanissa maa tuki Washingtonista käsin ekstremistisiä islamilaisia ryhmittymiä, samalla kun se taisteli vastaavanlaisia ryhmittymiä ja niiden iskuja vastaan esimerkiksi Iranissa, Libyassa ja Syyriassa.⁴²

Neuvostoliitto irrottautui Afganistanista sekavien vaiheiden jälkeen vuonna 1989 ja jätti jälkeensä sekasorron tilassa olevan maan. Neuvostoliiton vetäytyminen alueelta sai aikaan myös Yhdysvaltain poliittisen kiinnostuksen loppaamisen Afganistania kohtaan.⁴³ Tuon ajanjakson tapahtumat vaikuttivat vahvasti siihen kehityskulkuun, mikä

37 Sergejeff 2011, 266.

38 Hämeen-Anttila 2002, 209-210.

39 Sergejeff 2011, 263.

40 "Mujahideen-sissit, uskonsoturit, *jihadin* kävijät." Encyclopedia Britannica.

41 Sergejeff 2011, 280-281.

42 Lansford 2016, 3-4.

43 Sergejeff 2011, 280-288.

johti lopulta vuoden 2001 tapahtumiin.

1990-luvulle tultaessa mujahideen –sissien täysin tulehtuneet keskinäiset välit tarjosivat talibaneille mahdollisuuden nousta valtaan.⁴⁴ Vuoteen 1996 mennessä he saivat lyötyä eripuraiset mujahideen -sissit ja vallattua Kabulin.⁴⁵ Taliban-hallinto osoittautui väkivaltaiseksi. Se rajoitti lakia ja erilaisia kieltoja käyttäen kansan elämää, erityisesti naisten oikeuksia heikennettiin rajusti. Talibanien väkivaltaisuus herätti huolta Afganistanin ulkopuolellakin.⁴⁶ Yhdysvallat jatkoi humanitaarisen ja taloudellisen tuen antamista maalle 1990-luvulla, myös taliban -hallinnolle.⁴⁷

Taliban loi Neuvostoliiton lähdön jälkeen Afganistaniin oman radikaalin islamin muotonsa ja hallitsi 1990-luvun lopulla noin 90 prosenttia Afganistanista. Samalla maahan avautui portti Al Qaedalle ja Osama Bin Ladenille. Al Qaeda harjoitteli ja suunnitteli Afganistanin maaperällä uudenlaisia terroritekoja länsimaita ja erityisesti Yhdysvaltoja kohtaan.⁴⁸

Yhdysvallat oli ollut itsekin rakentamassa olosuhteita Talibanille ja Al Qaedalle tarjotessaan aseellista apua sissijoukoille 1970- ja 1980-luvulla. Samalla myös erilaisten sota- ja sissiryhmittymien kulttuuri syntyi maahan laajemmassa mittakaavassa.

Vastustus talibaneja kohtaan kasvoi Afganistanissa ja syyskuun 11. päivän terrori-iskujen myötä taliban-hallinnon kohtalo oli myös Yhdysvaltojen käsissä.⁴⁹ Terrori-iskut muuttivat presidentti George W. Bushin hallinnon kansallisen turvallisuuden politiikan prioriteetit uusiksi ja iskujen vuoksi Afganistanista tuli hetkessä Yhdysvaltain ulkopolitiikan keskipiste.⁵⁰ Vaikka Yhdysvallat oli ajoittain ollut mukana alueen

⁴⁴ Sergejeff 2011, 289.

⁴⁵ Sergejeff 2011, 294.

⁴⁶ Vogelsang 2002, 329.

⁴⁷ Lansford 2016, 3-4.

⁴⁸ Lansford 2016, 4.

⁴⁹ Hämeen-Anttila 2002, 213-214.

⁵⁰ Lansford 2016, 4.

konflikteissa, oli Afganistan ollut siihen asti marginaalissa Yhdysvaltain ulkopoliitikassa.

51

Yhdysvallat aloitti yhdessä kansainvälisen liittouman kanssa ”taistelun terrorismia vastaan”⁵². Tarkoituksena oli kukistaa talibanien hallinto ja Al Qaeda sekä löytää samalla terrori-iskujen pääepäilty Osama bin Laden.⁵³ Yhdysvallat jatkoi 1970-luvulla aloittamaansa linjaa aseellisen avun antamisesta sissijoukoille, kun se nyt antoi aseita talibanin vastaisille joukoille saadakseen heiltä tukea. Taliban-liike saatiin kukistuttua suhteellisen nopeasti, mutta tehtävä Afganistanissa oli vasta alkamaisillaan. Edessä oli maan uudelleenrakentamisen aika. Maata ei voinut jättää hallinnolliseen tyhjiöön, joten tarvittiin uusi väliaikainen hallitus. Ensimmäisen hallinnon muodostajaksi oli kaavailtu Abdul Haqia, joka oli pataani ja entinen mujahideen. Haq sai kuitenkin surmansa lokakuussa 2001, minkä jälkeen paras vaihtoehto väliaikaisen hallinnon johtoon oli Hamid Karzai.⁵⁴

Afganistanin hallinnolliset rakenteet olivat käytännössä katsoen luhistuneet 2000-luvun alkuun tultaessa. Joulukuussa 2001 maahan muodostettiin väliaikaishallitus, jonka päämieheksi valittiin Hamid Karzai. Hänet valittiin maan presidentiksi myös vuoden 2004 vaaleissa.⁵⁵

Afganistanin tilanne ei kokenut kuitenkaan suurta muutosta parempaan. Yhdysvaltojen huomio siirtyi Irakiin vuonna 2003 ja sodan myötä maan taloudellinen panostus suuntautui enemmän Irakille.⁵⁶ Vastarintaliikkeet alkoivat voimistumaan Afganistanissa,

⁵¹ Lansford 2016, 4.

⁵² ”War on terrorism”-käsitteen otti käyttöön Yhdysvaltain presidentti George W. Bush syyskuussa 2001. Termiä aloitettiin käyttää yleisesti puhuttaessa Afganistanin sodasta. Barack Obama poisti termin käytöstä oman presidenttikautensa alussa vuonna 2009. Encyclopedica Britannica.

⁵³ Osama Bin Laden oli militaristisen islaminuskaisen al-Qaeda-järjestön perustaja. Al-Qaeda ja Bin Laden olivat organisoineet terrori-iskut Yhdysvaltoja vastaan. Yhdysvaltojen hyökätessä Afganistaniin, bin Laden piiloutui vuoristoalueelle Afganistanin ja Pakistanin rajan läheisyyteen. Hämeen-Anttila 2002, 14.

⁵⁴ Lansford 2016, 170.

⁵⁵ Sergejeff 2011, 315-319

⁵⁶ Rothstein 2012, 62.

mikä heikensi maan turvallisuustilannetta.⁵⁷ Afganistan oli jälleen luisumassa kaaostilaan.

Vuoden 2008 aikana Yhdysvalloissa keskityttiin maan presidentinvaalikampanjaan. Molemmat ehdokkaat, demokraattien Barack Obama ja republikaanien John McCain, ilmoittivat haluavansa lisätä Yhdysvaltain sitoumusta Afganistaniin vuoden 2009 aikana.⁵⁸ Diplomatiasta tuli erottava tekijä vaaleissa puolueiden ja ehdokkaiden välillä. Obama halusi elvyttää ja uudistaa maan diplomatiaa, koska katsoi sen tulleen laiminlyödyksi ja väärin toteutetuksi useiden vuosien ajan.⁵⁹ Ongelmat ulkopoliitikassa ja diplomatiassa olivat tulleet näkyviksi vasta syyskuun 2001 terrori-iskujen myötä. Bushin hallinnon aikana diplomatiaan ei oltu juuri panostettu. Tästä johtuen ulkopoliitikka ja diplomatia nousivat aiempaa näkyvään rooliin Yhdysvaltain presidentinvaalikampanjassa 2008.⁶⁰

Presidentinvaalit päättyivät Obaman valintaan. Kun hän astui virkaan vuoden 2009 alussa, Yhdysvallat oli kuitenkin laman keskellä. Se muutti hänen suunnitelmiaan, kun politiikan painopistettä piti suunnata nyt enemmän taloustilanteen parantamiseen.⁶¹

Obamalla oli kuitenkin edelleen halu korjata ulkopoliitikkaa ja diplomaattisia suhteita, joiden hän koki jääneen vähemmälle huomiolle Bushin hallinnon aikana. Obama valitsi hallintonsa ulkoministeriksi arvostetun mutta myös monien silmissä epäsuositun ja kiistellyn Hillary Clintonin, joka oli ollut hänen vastaehdokkaansa demokraattien presidentinvaalikampanjassa.⁶²

⁵⁷ Sergejeff 2011, 332.

⁵⁸ Roberts 2009, 51.

⁵⁹ Sharp & Wiseman 2012, ix.

⁶⁰ Sharp 2012, 161.

⁶¹ Sharp 2012, 164.

⁶² Sharp 2012, 164.

Tässä molemmille poliittisesti tuoreessa ja herkässä tilanteessa vuonna 2009 lähdettiin kohti ensimmäisiä Afganistanin hallinnon itse järjestämiä presidentin- ja parlamenttivaaleja kohti sitten taliban-hallinnon.⁶³

⁶³ Katzman 2013, 26.

1. Tasapainottelua puolueettomuuden kanssa

Ensimmäisessä pääluvussa käsittelen Yhdysvaltojen Kabuliläis-suurlähetystön näkemystä Afganistanin vuoden 2009 presidentinvaalien vaaliprosessin alkuvaiheista sekä vaalikampanjoinnista. Ehdokasasettelu päättyi toukokuussa ja varsinainen vaalipäivä pidettiin elokuun 20. Tarkastelen ehdokasasettelujen ja vaalikampanjoinnin etenemistä aina toukokuun alusta elokuun äänestyspäivään saakka. Tuon ajanjakson aikana Yhdysvaltain Kabuliläis-suurlähetystön työntekijät kohtasivat erilaisissa tapaamisissa niin istuvaa presidenttiä Karzaita kuin muitakin ehdokkaita sekä muita Afganistanin poliittisia virkamiehiä. Tarkastelen tässä luvussa, millaisen kuvan lähde välittää suurlähetystön tapaamista ja suhteesta Karzain ja muiden Afganistanin hallinnon virkamiesten välillä. Analysoin myös sitä, oliko Yhdysvaltojen suurlähetystön edustajilla pyrkimys vaikuttaa Karzain hallintoon vaalien suhteen tai yleensäkin vaalien lopputulokseen.

Vaalien eri vaiheiden aikana Karzai ja suurlähetystön edustajat tapasivat useaan otteeseen ja erityisesti vaalikampanjan loppua kohden tapaamiset tihenivät. Osa tapaamisista oli virallisia ja osa epävirallisia tai yksityisiä. Tapaamisissa saattoi olla läsnä muitakin kuin Karzai ja Eikenberry, riippuen tapaamisen aiheen sisällöstä ja luonteesta. Tapaamisten määrä alkoi kasvamaan kesän lopulla ja elokuusta lähtien niitä oli hyvin usein. Vaalipäivän lähestyessä tarve yhteisille keskusteluille ja tilanteen analysoinnille kasvoi entisestään niin suurlähetystön kuin myös vaalien eri afganistanilaisten osapuolien välillä. On kuitenkin muistettava, että kaikkia Kabuliläis-suurlähetystön laatimia sähköposteja ei todennäköisesti ole Wikileaksissä. Tapaamisten määrän todellista kasvua ei voi siis todentaa, mutta niiden lisääntymisen voi todeta Eikenberryn laatimisista sähköposteista.

1.1. Vaalien lähtöasetelmat

Vuoden 2009 presidentinvaalien lähestyessä Karzai oli Yhdysvaltain hallinnolle jo tuttu henkilö. Bushin hallinnolle Karzai oli ollut mieluisa vaihtoehto väliaikaishallinnon johtajaksi, sillä tällä oli pitkä yhteinen historia Yhdysvaltain ja Pakistanin kanssa. Karzain läheisistä suhteista Pakistaniin kertoo muun muassa se, että Talibanin hallitessa Afganistania hän majaili Pakistanin puolella Quettassa.⁶⁴

Karzai oli ennen 2000-lukua vierailut usein Yhdysvalloissa. Karzai vieraili kongressissa ja tapasi päättäjiä, koska hän edusti maanpakoon ajettua Afganistanin kuningasta Zahir Shahia tapaamisissa Yhdysvaltain viranomaisten kanssa. Presidentti Clintonin aikakaudella Karzai pyrki luomaan kanssakäymistä ja sitouttamaan Yhdysvaltoja toimimaan Afganistanin hyväksi. Karzain edusti myös tuolloin suurimmalle osalle afganistanilaisista johtajista Yhdysvaltain sitoumusta maan jälleenrakentamiseen. Oli siis loogista, että Karzai oli se henkilö, joka kykeni muodostamaan 2001 vuoden lopun tilanteessa sellaisen hallinnon, jonka pystyivät hyväksymään sekä kotimaan etniset johtajat että Yhdysvallat, Venäjä, Iran ja Pakistan.⁶⁵

Taliban-hallinnon alla kärsinyt Afganistanin kansa aiempaa valmiimpi hyväksymään ja ottamaan kansainväliset joukot vastaan. Maa sai nyt kipeästi kaipaamaansa apua sekasortoiseen tilanteeseen, johon se oli ajautunut väkivaltaisen taliban-hallinnon alla.⁶⁶ Karzain väliaikaishallinnon tehtävä ei ollut kuitenkaan helppo korruption rehottaessa syvällä maan hallintorakenteissa ja tavassa tehdä politiikkaa.⁶⁷

Vuoteen 2009 tultaessa paljon oli tapahtunut niin Afganistanin ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa kuin kummankin sisäpoliittisessa tilanteessa. Vuosi 2009 oli molemmille osapuolille muutoksien ja epävarmuuden sävyttämää aikaa. Olosuhteet olivat hankalat, koska Yhdysvallat sai uuden vuoden alussa presidentin ja Afganistanissa valittaisiin

⁶⁴ Lansford 2016, 179.

⁶⁵ Lansford 2016, 179.

⁶⁶ Lansford 2016, 179.

⁶⁷ Sergejeff 2011, 316-319.

presidenttiä poliittisesti herkissä olosuhteissa. Vallitseva tilanne molemmissa maissa ei voinut olla vaikuttamatta siihen, miten asiat tuon vuoden aikana sujuivat. Molemmissa käytiin läpi perustavaa laatua olevia asioita ja kysymyksiä tulevaisuuden suunnasta.

Yhdysvaltain presidentin virkaan vuoden alussa astunut Obama halusi vahvistaa diplomatian roolia, koska näki sen olennaisena tekijänä tulevaisuuden rakentamisessa yhdessä ulkomaisten tahojen kanssa.⁶⁸ Osoituksena ulkopolitiikkaan panostamisesta Obama valitsi ulkoministerikseen poliittisesti kokeneen Hillary Clintonin. Valinta nosti ulkoministeriön profiilia, mikä olikin Obaman tarkoitus.⁶⁹ Sekä Obama että Clinton painottivat kansainvälisten suhteiden parantamista, joiden kokivat tulleen Bushin aikana laiminlyödyiksi. Diplomatian uudistamisesta teki kuitenkin hankalaa Obaman hallinnolle Yhdysvaltain institutionaaliset rakenteet ja järjestelmät, vakiintuneet poliittiset ja taloudelliset kiinnostuksen kohteet sekä amerikkalaisen kansan syvälle juurtuneet odotukset ja näkemykset Yhdysvaltain asemasta ja paikasta maailmassa.⁷⁰

Obama vieraili keväällä ennen vaaleja Afganistanissa. Obama moitti vierailun aikana Karzaita riittämättömistä yrityksistä vähentää Afganistanin hallinnossa ilmenevää korruptiota.⁷¹

Maaliskuussa 2009 Obama valitsi Afganistanin suurlähettilääksi Karl Eikenberryn.⁷² Eikenberryllä oli jo aiempaa kokemusta Afganistanista, sillä hän oli palvellut maassa kenraalina.⁷³ Afganistania tuntevan Eikenberryn valinta kertoo siitä, kuinka Obama halusi myös panostaa siihen, että Yhdysvaltain asiaa maassa johtaa kokenut ja myös paikallisille tuttu henkilö. Eikenberry tuns Afganistanin haastavat poliittiset olosuhteet ja tästä tuntemuksesta koettiin todennäköisesti olevan etua erityisesti vaalien suhteen. Eikenberry nimitettiin virkaan keväällä 2009, joten saapui hän vasta vaalien kynnyksellä

⁶⁸ Sharp 2012,163-166.

⁶⁹ Sharp & Wiseman 2012, 8.

⁷⁰ Sharp 2012, 176.

⁷¹ Sharp 2012, 165.

⁷² Valkoisen talon Obaman hallintokauden lehdistötiedote, 11.3.www.obamawhitehouse.archives.gov, , 11.3.2009.

⁷³ Interview with Karl Eikenberry 25.10.2011. www.ussc.edu.au, United States studies centre

Afganistaniin. Vaikka Eikenberryllä oli aiempaa kokemusta Afganistanista, oli suurlähettilääksi siirtyminen juuri vaalien kynnyksellä haasteellinen tilanne. Lisäksi Obaman vierailu keväällä ennen vaaleja Afganistanissa ei sujunut kovin positiivisissa merkeissä. Obama moitti vierailun aikana Karzaita riittämättömistä yrityksistä vähentää Afganistanin hallinnossa ilmenevää korruptiota.⁷⁴

Tilanne vaalien alussa oli siis monin tavoin uusi molemmille tutkimukseni osapuolille, Yhdysvaltain suurlähetystölle sekä Afganistanin poliittisille vaikuttajille. Yhdysvaltain poliittisessa johdossa tapahtuneet henkilömuutokset sekä Kabuln suurlähetystön uusi suurlähettiläs aiheuttivat totuttelua myös Afganistanin poliittiselle johdolle. Karzai oli tottunut Bushin hallintoon ja nyt hänellä oli uudet yhteistyökumppanit. Päättellen Obaman Afganistanin vierailun yhteydessä antamista kommentteista Karzain kyvyttömyyteen hillitä korruptiota, yhteistyö ei vaikuta lähteneen käyntiin parhaalla mahdollisella tavalla.

Näistä lähtökohdista lähdettiin kohti kevään ja kesän 2009 aikana käytäviä presidentinvaaleja. Nämä vaalit olivat ensimmäiset vaalit, jotka olivat Afganistanin itsenäisesti toteuttamat.⁷⁵ Vaalit olivat valtava ponnistus Afganistanille, jonka poliittiset rakenteet olivat heikohkot ja jo logistisesti vaalien organisoiminen oli hankalaa suhteellisen kehittymättömässä maassa.

1.2. Todennäköinen voittaja

Karzai antoi ilmoituksen presidenttiehdokkaaksi asettumisestaan toukokuun 4. päivänä ja ilmoitti samalla valintansa omiksi varapresidenttiehdokkaikseen. Ensimmäisen varapresidentin ehdokkaan rooliin hän valitsi Marshall Mohammed Qasimin Fahim Khanin ja toiseksi varapresidenttiehdokkaikseen Karim Khalilin.⁷⁶

⁷⁴ Sharp 2012, 165.

⁷⁵ Weidmann & Callen 2012, 60.

⁷⁶ 09KABUL1131_a, 4.5. Embassy Kabul, Wikileaks. Ilmoitan viitteissä sähköiset siinä muodossa kuin ne

Yhdysvalloille oli ollut selvää jo pitkän aikaa ennen virallista ilmoitusta, että Karzai asettuisi ehdolle vaaleissa. Myös Karzain päätös valita Fahim ensimmäiseksi varapresidenttiehdokkaaksi oli tiedossa yleisesti niin lähetystössä kuin muiden ehdokkaiden keskuudessa. Ricciardone ja Afganistanin ulkoministeri Rangin Dadfar Spanta keskustelivat 30.4. pidetyssä tapaamisessaan Karzain päätöksestä ryhtyä ehdolle. Samalla molemmat ilmaisivat pettymystään Karzain ratkaisuun valita korruptoituneena pidetty Fahim varapresidenttiehdokkaakseen. Niin Yhdysvaltain edustajat kuin Karzain vastaehdokkaat pitivät yleisesti Fahimia huonona valintana. Spantan mukaan Fahimia pidettiin korruptoituneena ja epäluotettavana. Ricciardone vakuutteli Spantalle, ettei amerikkalaisilla ollut suosikkeja. Tärkeintä Afganistanin tulevaisuuden kannalta olisi löytää mahdollisimman pätevä ehdokas, jolla olisi Karzain luottamus takanaan. Ricciardone pyysi Spantaa välittämään Karzaille viestin Yhdysvaltain presidentiltä ja ulkoministeriltä, että Fahimin valinnalla olisi vakavat ja negatiiviset vaikutukset maiden välisiin suhteisiin.⁷⁷

Lisää negatiivista palautetta Karzai sai osakseen toukokuun alussa, kun Nangarharin kuvernööri Gul Aga Sherzain kampanjapäällikkö Khalid Pashtun soitti lähetystöön ja kertoi Sherzain ja Karzain kireissä tunnelmissa sujuneesta tapaamisesta. Karzai oli todennut Sherzaille, ettei tämän kannattaisi ryhtyä presidenttiehdokkaaksi, koska hänellä ei ollut kansainvälisen yhteisön tukea ja lisäksi kaksi pataaniehdokasta vaaleissa voisi aiheuttaa poliittista levottomuutta maassa. Pashtunin mukaan Karzain käytös muuttui tapaamisen aikana diplomaattisesta uhkailevaan. Sherzai oli kokenut Karzain käytöksen painostavana ja päätti vetäytyä ehdokkuudesta. Hän uskoi Karzain häiritsevän hänen kampanjaansa ja käyttävän valtion varoja omaan kampanjaansa, jolloin Sherzailla ei olisi taloudellisessa mielessä mahdollisuuksia kilpailussa Karzaita vastaan. Ricciardone kertoo sähkössä Sherzain aiemmissä keskusteluissa osoittaneen huolta omasta

on merkitty Wikileaksiin. 09 alussa viittaa sähkösen laatimis- ja tapahtuma vuoteen, ja Kabulin perässä oleva numerosarja on diaarinumero. Lisäksi ilmoitan sähkösen laatimispäivämäärän, tässä tapauksessa toukokuun4.

77 09KABUL1178, 7.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

turvallisuudesta, mikäli hän olisi ehdokkaana. Sherzain mukaan Karzaille lojaalit virkamiehet uhkaisivat häntä ja hänen liittolaisiaan.⁷⁸

Yhdysvaltain näkemystä vaalien alkuasetelmaan kuvaa saman sähkeen loppuosa, jossa Ricciardone totesi Yhdysvaltain edustajien odottavan vastaavanlaisten tapausten lisääntyvän viikon kuluessa, kun ehdokkaaksi asettautumisen takaraja koittaisi 8. toukokuuta. Sähkeessä Pashtunin väitteiden todettiin lisäävän entisestään opposition vastarintaa Karzain tapaan käyttää poliittista valtaansa vastustajien uhkailuun. Ricciardone totesi sähkeessä "There is a line between rough and tumble politics and unfair political action". Tällä viitataan siihen, kuinka Karzain tapa tehdä politiikkaa oli saanut epävakaita ja epäreiluja piirteitä, jotka eivät olleet Yhdysvaltain hyväksyttävissä. Ricciardone jatkoi sähkeessä, että Yhdysvaltain edustajat tulisivat tekemään Karzaille selväksi, että he tarkkailivat tätä rajanvetoa tarkasti ja että Yhdysvallat oletti Karzain noudattavan vakuutustaan olla häiritsemättä hänen vastaehdokkaiksensa ryhtyviä tai sitä miettiviä.⁷⁹

Yhdysvaltain näkemys vaalien lopputuloksesta vaikutti vaalien alussa selvältä. Toukokuun 10. päivä kirjatussa sähkeessä eritellään vaalien asetelmia ja lähetystön näkemystä vaaleista ja niiden mahdollisesta lopputuloksesta. Sähkeessä todetaan suoraan, että Karzai todennäköisesti voittaa vaalit muun muassa sen vuoksi, että hän on ainoa kansallisesti laajasti tunnettu ehdokas. Yhdysvaltojen puolelta koettiin, että Karzain kohtalo vaaleissa oli hänen omissa käsissään erityisesti sen takia, että oppositio oli heidän mukaansa kyvytön luomaan yhteisen rintaman ja esittämään tarpeeksi vahvoja vastaehdokkaita Karzaille.⁸⁰ He olivat kuitenkin toiveikkaita sen suhteen, että vaalit synnyttäisivät keskustelua ja pyrkimystä luoda demokraattisempi ja vakaampi Afganistan.⁸¹

⁷⁸ 09KABUL1109, 2.5. Embassy of Kabul, Wikileaks.

⁷⁹ 09KABUL1109, 2.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

⁸⁰ 09KABUL1194_a, 10.5., Embassy Kabul, Wikileaks.

⁸¹ 09KABUL1195, 10.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

Yhdysvallat ei siis uskonut kenenkään pystyvän voittamaan Karzaita vaaleissa. Toive hallinnon uudistumisesta oli kuitenkin olemassa. Karzai oli nähty eräänlaisena kompromissina maan johtoon jo Bonnissa vuonna 2001.⁸² Sähkeiden perusteella tilanteen voi nähdä samankaltaisena vielä vuonna 2009. Vaikka tätä ei suoraan sanota sähkeissä, voi Yhdysvaltojen edustajien mielipiteen Karzaista lukea osittain rivien välistä. Asioita ei aina ilmaista suoraan, mutta sähkeitä lukemalla voi muodostaa kokonaiskuvan ja tehdä päätelmiä sen perusteella.

Lähetystön työntekijät tutustuivat vaaliprosessin alkuvaiheessa Karzain kampanjatoimistoon, joka sijaitti lähellä Yhdysvaltain lähetystöä. Vierailun aikana Karzain kampanjatyöntekijät varmistivat, että heidän keskustelunsa lähetystön edustajien kanssa olisivat epävirallisia. Kampanjatyöntekijöiden mukaan heidän johtajansa eivät hyväksyisi, jos saisivat tietää heidän puhuneen länsimaalaisten kanssa.⁸³ Tämä kommentti kuvastaa hyvin poliittisia olosuhteita, joissa lähetystön väki teki työtään Afganistanissa. Vaikka luottamusta pyrittiin rakentamaan lisäämällä yhteistyötä ja kanssakäymistä, oli poliittinen toimintakulttuuri osapuolten välillä hyvin erilainen, mikä aiheutti omat epäselvyytensä.

Yhdysvaltain Afganistanin suurlähettilään virkaan astunut Karl Eikenberry antoi ensimmäisen haastattelun afganistanilaiselle medialle toukokuun alussa. Haastattelussa sivuttiin muun muassa Yhdysvaltain toimintastrategiaa ja turvallisuustilannetta Afganistanissa sekä ajankohtaisinta asiaa, vaaleja. Eikenberry kumosi haastattelussa vaalien peruuttamisesta tai siirtämisestä liikkuvat huhut. Toimittaja tiedusteli Eikenberrytä, mikä tämän mielestä oli mennyt pieleen Afganistanin turvallisuustilanteessa kaksi vuotta aiemmin, kun hän jätti maan toimittuaan kenraalina Yhdysvaltain joukoissa. Eikenberryn mukaan sekä Yhdysvallat että Afganistan olivat aliarvioineet maan tilanteen ja haasteet vuosien 2001 ja 2002 aikana. Sen ymmärtämiseksi, mikä oli mennyt pieleen ja että kokonaiskuva avautuisi, olisi palattava

⁸² Katzman 2013, 16.

⁸³ 09KABUL1195_a, 10.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

noihin vuosiin.⁸⁴

Heti vaalien alussa Yhdysvallat painotti poliittisen vaaliohjelman merkitystä uskottavan ehdokkuuden elementtinä. Erityisesti Yhdysvallat odotti tätä Karzailta ja tämä lupasikin julkaista vaaliohjelman kesäkuussa. Eikenberry oli kuitenkin tilanteesta huolissaan. Hänen mukaansa oli ”hälyttävää, mutta ei silti yllättävää”, kuinka edes Karzain johtava poliittinen neuvonantaja Jelani Popal ei tuntunut olevan mukana kehittämässä Karzain poliittista ohjelmaa.⁸⁵

Lähetystössä suhtauduttiin vaalien alussa levottomin mielin siihen, saavuttaako vaalikampanja poliittista uskottavuutta kansan ja kansanvälisen yhteisön silmissä. Yhdysvallat toivoi ehdokkaiden panostavan selkeään poliittiseen ohjelmaan ja maan tulevaisuuden visiointiin. Erityisesti he toivoivat tätä Karzailta, olihan hän Yhdysvaltain näkemyksen mukaan vaalien todennäköinen voittaja.

Afganistanissa vieraili usein Yhdysvaltain kongressin delegaatioita, joille lähetystö laati ennakkoon tilannekatsauksen, joka lähetettiin sähköpostina. Toukokuun aikana näitä tilannekatsauksia lähetettiin ainakin kolme kappaletta. Kaikissa sähköpostissa vaalit oli tärkein teema.⁸⁶

Kongressin delegaatioiden vierailut olivat erittäin merkityksellisiä lähetystölle. Yhdysvaltain kongressi on verrattaessa muihin vastaaviin länsimaisiin lainsäädäntöelimiin aktiivisemmin mukana maan ulkopolitiikassa ja myös vaikutusvaltaisempi.⁸⁷ Ulkopolitiikan ratkaisuihin on aina saatava laaja tuki kotimaassa eli kongressissa, mikä on usein ollut syynä Yhdysvaltain diplomatian ongelmien taustalla. Kongressi on aina voitettava puolelleen, jotta presidentti hallintoineen voi ajaa haluamaansa ulkopolitiikan ja sitä myötä myös diplomatian linjaa⁸⁸

⁸⁴ 09KABUL1276_a, 19.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

⁸⁵ 09KABUL 1298_a, 21.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

⁸⁶ 09KABUL1226_a, 13.5., 09KABUL1295_a, 21.5. ja 09KABUL1321_a, 26.5. Embassy Kabul, Wikileaks

⁸⁷ Wiseman 2012, 10-11.

⁸⁸ Sharp 2012, 176.

Tilannekatsauksissa korostettiin, kuinka lähetystössä työskenneltiin yhdessä kansainvälisten kumppaneiden ja afganistanilaisten kanssa tiiviisti vaalien onnistumiseksi. Vaalien todettiin vaikuttavan kaikkeen poliittiseen toimintaan Afganistanissa. Kaikkein tärkeimmäksi ja kiireellisimmäksi yhteiseksi poliittiseksi tavoitteeksi sähkeissä nimetään juuri presidentin onnistuminen sekä niiden laillisuuden takaaminen.⁸⁹

Lähetystöstä todetaan Karzain olevan vahvoilla. Samalla sähkeissä huomautetaan Karzain kamppailevan institutionaalisen ja perinteisen, maassa totutun epävirallisemman hallinnointityylin, välillä. Tilannekatsauksissa luetellaan myös lähetystön mielestä toimivia Afganistanin ministeriöitä ja pätevinä pidettyjä poliitikoita. Karzaita ei mainita heidän joukossaan.⁹⁰

Karzain ennakkosuosikin asema vaaleissa toimi hänen omaksi eduksensa. Moni afganistanilainen sekä poliittisen eliitin jäsenistä halusi äänestää ”varmaa voittajaa”. He uskoivat hyötyvänsä asiasta vaalien jälkeen, kun he voisivat kertoa voittajalle eli Karzaille äänestäneensä häntä.⁹¹ Poliitikassa mukana olevat uskoivat luultavasti saavansa etuja, esimerkiksi nimityksiä hyviin virkoihin, jos he äänestäisivät Karzaita vaaleissa.

Toukokuun 26. päivä Karzai tapasi Eikenberryn ja kongressin delegaation, johon kuului kolme senaattoria. Tapaamisessa Karzaille korostettiin painokkaasti, että nyt elettiin erittäin tärkeitä ja kriittisiä aikoja Afganistanin ja Yhdysvaltain välisissä suhteissa. Karzaille viestitettiin presidentti Obaman hallinnon olevan erittäin sitoutunut auttamaan Afganistania, mutta Yhdysvaltain kansa kaipaa vakuuttelua siitä, että heidän tarjoamansa tuki ja apu kohdennetaan sovitusti. Samalla Karzaille keuhuttiin muutamia ministeriöitä, joissa senaattorit olivat vierailleet. He kehottivat Karzaita panostamaan enemmän hyvään hallintoon ja sen läpinäkyvyyteen. Tällä tavoin hän saisi enemmän tukea amerikkalaisilta. Senaattorit huomauttivat myös vallitsevan laman aiheuttamasta

⁸⁹ 09KABUL1226_a, 13.5., 09KABUL1295_a, 21.5. ja 09KABUL1321_a, 26.5. Embassy Kabul, Wikileaks

⁹⁰ 09KABUL1226_a, 13.5., 09KABUL1295_a, 21.5. ja 09KABUL1321_a, 26.5. Embassy Kabul, Wikileaks
⁹¹ Esimerkiksi sähkeet 09KABUL1296, 21.5. ja 09KABUL2419, 18.8. Embassy Kabul, Wikileaks

tiukasta tilanteesta. Karzain, senaattoreiden ja Eikenberryn välinen tapaaminen oli sisällöltään hyvin painokas ja vakavahenkinen. Yhdysvaltain edustajilla oli selvästi tarve kirkastaa Yhdysvaltain tavoitteita ja tehdä selväksi Karzaille Yhdysvaltain näkökulmat ja toiveet Afganistanin tilanteeseen liittyen. Karzai taas pyrki tuomaan esiin edistystä ja uudistuksia, mitä hänen presidentinkaudellaan oli saatu aikaan.⁹²

1.3. Korruptiosyytökset ja toive demokratiasta

Yhdysvalloille oli erittäin tärkeää korostaa puolueettomuuttaan vaalien ja erityisesti kaikkien ehdokkaiden suhteen. Sähkeistä käy ilmi Yhdysvaltain aito halu vaalien onnistuneesta läpiviennistä sekä toive demokratian syntymisestä ja kehittämisestä Afganistanissa. Näitä asioista silmällä pitäen suurlähettiläs ja muut virkamiehet tapasivatkin usein Karzain lisäksi myös muita ehdokkaita. Yhdysvaltojen päämääränä oli myös horjuttaa Karzain vahvaa uskoa helppoon voittoon ensimmäisellä kierroksella ja pakottaa näin hänetkin kunnolliseen vaalikampanjaan.⁹³

Eikenberry korosti tapaamisissa myös muiden ehdokkaiden kanssa poliittisen ohjelman tärkeyttä vaalikampanjassa. Nämä totesivat pitävänsä Karzaita korruptoituneena sekä valittelivat vaalien epäreilua asetelmaa Karzain hyväksi. Esimerkiksi Mirwais Yaseni huomautti, ettei muilla ehdokkailla ollut varaa haastaa taloudellisesti paremmassa asemassa olevaa Karzaita. Yaseni totesi, että muut ehdokkaat tarvitsivat rahoitusta kampanjoilleen Yhdysvalloilta ja kansainväliseltä liittoumalta. Yasenille kerrottiin, ettei Yhdysvallat voinut eikä aikonut puolueettomuuspolitiikkansa mukaisesti rahoittaa kenenkään kampanjaa.⁹⁴ Yaseni toisti pyyntönsä myöhemmin vielä uudelleen. Yhdysvaltojen puolelta tähän ei edelleenkään suostuttu puolueettomuuspolitiikkaan

⁹² 09KABUL1377, 1.6.2009, Embassy Kabul.

⁹³ 09KABUL1657, 24.6. Embassy Kabul, WikiLeaks.

⁹⁴ 09KABUL1281, 19.5. Embassy Kabul, WikiLeaks.

vedoten.⁹⁵ Yhtä säännöllisesti, kun ehdokkaat pyysivät tukea, yhtä useasti ja jämäkästi Yhdysvaltain puolelta kieltäydyttiin kaikesta tuesta yhdellekään ehdokkaista.

Karzaista suurlähetystölle välittyvään kuvaan vaikuttivat hänen omien virkamiestensä kertomat tiedot hänestä ja kuvaukset heidän tapaamisistaan istuvan presidentin kanssa. Esimerkiksi kun Karzai valitsi Fahimin varapresidenttiehdokkaakseen, paheksui ulkoministeri Spantan valintaa, mutta totesi samalla: ”kun Karzai päättää jotain, hän ei enää muuta mieltään”.⁹⁶ Spanta koki Karzain olevan vahva ja järkkymätön mielipiteissään.

Suurimmaksi kritiikin aiheeksi Karzain kohdalla nousi korruptio, josta häntä usein syytettiin niin niin vastustajien kuin omien taholta. Vastaehdokkaat kritisoivat Karzaita toistuvasti korruption käyttämisestä hallinnon välineenä. Heidän mukaansa myös Afganistanin kansa koki Karzain hallinnon epäonnistuneen ja olevan korruptoitunut.⁹⁷ Kesäkuussa Karzain virkamies kertoi lähetystön edustajille, kuinka Karzai oli tarjonnut tehtäviä seuraavassa hallinnossaan vaikutusvaltaisille afgaaneille, jos he lupaisivat hänelle tukensa presidentinvaaleissa.⁹⁸ Karzain koettiin palkitsevan ystäviään ja tukijoitaan antamalla heille hyviä virkoja hallinnosta.⁹⁹ Yhdysvaltain edustajat nostivat korruptio-ongelman usein esiin keskusteluissa Karzain kanssa ja tiedustelivat häneltä, kuinka hän aikoi ratkaista asian Afganistanin eduksi.¹⁰⁰ Lähetystön virkamiehet toivat näin julki presidentti Obaman linjausta korruption vähentämisen tarpeesta, mihin Karzain hallinto olikin luvannut kiinnittää huomiota.¹⁰¹ Sähkeistä ilmenevät korruptiosyytökset Karzaita kohtaan ovat toistuva teema ja iso huolenaihe

95 09KABUL1728, 2.7. Embassy Kabul, WikiLeaks.

96 09KABUL1178, 7.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

97 09KABUL1748, 5.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

98 09KABUL1426, 7.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

99 Katzman 2013, 14.

100 09KABUL1378, 1.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

101 O'Hanlon & Sherjan 2010, 40.

Yhdysvalloille.

Sähkeissä korruptiosta, sen aiheuttamista ongelmista ja erityisesti Karzain korruptoituneisuudesta kerrotaan yleensä suhteellisen neutraaliin sävyyn, mutta välillä Eikenberryn ja muiden Yhdysvaltain edustajien turhautuminen tulee paremmin esiin. Esimerkiksi eräässä tapaamisessa Karzai kritisoi Yhdysvaltain edustajille vaalien presidenttiehdokkaiden määrää. Hän koki osan ilmoittautuneen ehdokkaaksi vain tehdäkseen sopimuksia muiden, varteenotettavampien ehdokkaiden kanssa. Tämä ilmiö heikensi Karzain mukaan vaaliprosessin uskottavuutta kansan silmissä. Karzain mielipiteen jälkeen sähkeessä on sulkeisiin merkitty huomio: ”Havainto vaikuttaa ironiselta, ottaen huomioon, että sen on tehnyt ehdokas, joka on tähän asti kaikista eniten sopimuksia”.¹⁰² Eikenberry piti siis itse Karzaita kaikista korruptoituneimpana ehdokkaana. Yhdysvaltain edustajat tunsivat Karzain tyylin tehdä politiikkaa ja tiedostivat korruption osaksi poliittista hallintoa Afganistanissa. Lähetystön virkamiehien luottamus Karzaita kohtaan ei ollut siis kovinkaan vankalla pohjalla.

Korkea-arvoisten virkojen antaminen ja lahjoittaminen oli osa Karzain poliittista strategiaa. Karzai oli nimittänyt useita perheenjäseniään virkoihin, mikä aiheutti paheksuntaa niin Afganistanissa kuin kansainvälisestikin.¹⁰³ Karzai nimitti virkamieheksi myös poliittisia vastustajiaan, tarkoituksenaan hajauttaa häntä vastustavien piiriä.¹⁰⁴ Tämä on osoitus siitä, että Karzai hallitsi poliittisen pelin. Samalla se todistaa, että Afganistanin poliittinen tilanne oli sekava. Poliittiset rajat ja erimielisyydet saattoivat olla helpostikin ohitettavissa rahaa ja valtaa tarjoamalla.

Myös Yhdysvallat pyrki ainakin jonkin verran neuvomaan ja ohjailemaan Karzaita henkilövalinnoissaan. Yhdysvaltain edustajien pyrkimys vaikuttaa Karzain ministerivalintoihin tulee ilmi sähkeistä. Yhdysvaltojen edustajat nostivat esiin hyvänä

102 09KABUL1390, 2.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

103 Katzman 2013,16.

104 Katzman 2013,17.

pitämiään ministereitä, joiden kanssa Karzain kannattaisi jatkaa yhteistyötä, jos hän tulisi uudelleen valituksi. Karzai myönteli ja lupasi keskustella Yhdysvaltain edustajien kanssa ministerivalinnoistaan.¹⁰⁵

Sähkeiden antaman tiedon perusteella korruptiosta voi syyttää Karzain lisäksi myös muita hallinnon virkamiehiä, jotka myös auliisti jakoivat tietojaan Karzaista Yhdysvaltain virkamiehille. Myös muiden ehdokkaiden tekemät sopimukset keskenään Karzaita vastaan tai virkamiesten kanssa olivat Yhdysvaltain tiedossa. Kyseessä oli vakiintunut maan tapa ja käytäntö tehdä politiikkaa ja hallinnoida. Tämä tyyli ja tapa toimia oli omaksuttu hallintorakenteiden heikkouden vuoksi, mikä johtui jo 1970-luvulla alkaneesta levottomuuden ja hajaannuksen aikakaudesta. (Karzain vastaehdokkaiden ja alaisten, kuten esimerkiksi jo edellä mainitun ulkoministeri Spantan kertomat asiat ulkovallan edustajille todistavat myös sen, että Yhdysvallat sai tietoja Karzaista tämän lähimmiltä virkamiehiltä. Nämä sisäpiiritiedot vaikuttivat epäilemättä Eikenberryn ja muiden virkamiesten käsityksiin Karzaista. Korruptiosyytökset eivät tehneet ainoastaan Karzaista, vaan myös hänen virkamiehistään epäluotettavan oloisia. Sähkeistä voi päätelläkin, että lähestystön edustajat pyrkivät suhtautumaan tietoihin mahdollisimman neutraalisti.

Eikenberry korosti puolueettomuuden esiintuomisen tärkeyttä sähkeessään, jossa myös suosittelee Yhdysvaltain presidenttiä antamaan lausunnon Afganistanin vaalien merkityksestä maan kehitykselle.¹⁰⁶ Vaalien läpinäkyvyyden takaaminen ja oman puolueettomuuden esiintuominen oli erittäin tärkeää Yhdysvalloille. Puolueettomuuden korostamisen lisäksi Yhdysvaltain tavoitteena oli saada Afganistanin kansa ja vaaleja tarkkaileva kansainvälinen yhteisö uskomaan maan demokraattiseen tulevaisuuteen.¹⁰⁷ Yhdysvaltain oma ulkopolitiinen arvovalta oli vaaleissa kotimaan lisäksi kansainvälisen yhteisön suurennuslasin alla. Yhdysvallat oli aloittanut vuonna

105 09KABUL1390, 2.6. ja 09KABUL2422, 19.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

106 09KABUL1493, 11.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

107 09KABUL1467, 8.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

2001 kansainvälisen liittouman kanssa tehtävän Afganistanissa ja sen odotettiin johtavan Afganistanin kehitystä yhdessä maan poliittisen johdon kanssa kohti parempaa hallintoa, mikä parantaisi olosuhteita maassa ja sitouttaisi afganistanilaiset toimivamman yhteiskunnan rakentamiseen. Ennen kaikkea toimiva hallinto nähtiin ainoana mahdollisuutena voittaa Afganistanin sota, joka edelleen jatkui¹⁰⁸. Siksi Yhdysvallat lähes painosti Karzaita laatimaan poliittisesti uskottavan vaaliohjelman ja muistutti tätä jatkuvasti poliittisen ohjelman merkityksestä.

Sähkeitten perusteella vaalikampanjoinnin alussa kommunikaatio Karzain ja suurlähetystön välillä oli jatkuvaa, mutta ei tyydyttävällä tasolla suurlähetystön näkökulmasta. Pyrkimystä tapaamisten lisäämiseen oli ainakin lähetystön puolelta, sillä Eikenberry oli keskustellut asiasta jo toukokuun lopussa Karzain henkilöstöpäällikkö Daudzain kanssa.¹⁰⁹ Huolimatta Duadzain ja Eikenberryn yhteisymmärryksestä säännöllisten tapaamisten suhteen niitä ei järjestetty.

Sähkeiden perusteella voi päätellä, että suurlähetystö halusi nostaa tietoisesti esiin kaikkia ehdokkaita ja osoittaa näin neutraaliutensa. Muidenkin ehdokkaiden kuin Karzain näkyvyys vaaleissa palveli Yhdysvaltain omaa etua, sillä kansainvälinen yhteisö ja muut tukijat odottivat vaalien onnistuvan ja antavan näin positiivista signaalia maan tilanteen paranemisesta. Tämä tulee esiin esimerkiksi Ranskan ulkoministerin Bernard Kouchnerin vierailusta luodussa sähkeessä. Kouchner toi hyvin selkeästi ilmi Ranskassa vallinneen julkisen mielipiteen Karzain korruptoituneisuudesta. Kouchner ilmaisi myös Eikenberrylle, että säilyttääkseen Ranskan jo horjuvan tuen Afganistanille, vaalien tuli olla uskottavat.¹¹⁰

Muiden maiden tuki Afganistanin tilanteessa oli erittäin tärkeää Yhdysvalloille, sillä se ei halunnut enää Afganistanin vaikean tilanteen pitkittyvän eikä myöskään halunnut jäädä yksin hoitamaan maan ongelmia. Yhdysvaltojen puolella oli aistittavissa pelkoa tilanteen

¹⁰⁸ O'Hanlon & Sherjan 2010, 54-55.

¹⁰⁹ 09KABUL1465, 8.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹¹⁰ 09KABUL1352, 30.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

vaikutumisesta entisestään ja Afganistanin muodostumisesta uudeksi Vietnamiksi.¹¹¹ Huoli vaikutti aiheelliselta, koska Afganistanin tilanne ei ollut merkittävästi parantunut vuodesta 2001. Liittoutuneiden johtomaana Yhdysvallat kantoi suurinta vastuuta operaation onnistumisesta Afganistanissa, joten Ranskan ulkoministerin kommentit tilanteesta eivät ainakaan vähentäneet paineita.

Lähetystössä pelättiin, että jatkuvat korruptiosyytökset vaaleja ja Karzaita kohtaan saattaisivat vaikuttaa negatiivisesti Yhdysvaltain kansan julkiseen mielipiteeseen Afganistanin suhteen.¹¹² Yhdysvallat oli sekä ulko- että sisäpoliittisessa mielessä suurten paineiden ja odotusten alla, kun kotimaan ja kansainvälisen yleisön lisäksi Afganistanin kansan huomio keskittyi vaaleihin. Karzailla oli omat odotuksensa vaalien, samoin kuin Yhdysvaltojen toimien suhteen. Lisäksi muut presidenttiehdokkaat tukeutuivat lähetystön virkamiesten tukeen. He saattoivat pyytää rahallista tai moraalista tukea kampanjoilleen. Usein he myös toivat esiin Karzaihin kohdistuvia korruptiosyytöksiään. Molemmat osapuolet vaativat tasaisesti lähetystöltä vakuutuksia siitä, ettei Yhdysvallat suosisi toista osapuolta. Lisäksi Yhdysvaltojen media ja kansa seurasivat vaaleja, toivoen niiden onnistumista ja Yhdysvaltojen pikaista vetäytymistä maasta.

Vaatimuksien ja odotusten ristitulella toimiminen oli haasteellista. Paineiden alla oleva Yhdysvallat teki paljon töitä vaalien onnistumiseksi. Sen poliittinen arvovalta oli pelissä Afganistanin vaaleissa ja ulkopoliittisen uskottavuuden kannalta vaalien onnistuminen oli enemmän kuin toivottua. Afganistania on yleisesti pidetty ”imperiumien hautausmaana”, ja Yhdysvallat ei halunnut tulla osaksi tätä yleistä uskomusta. Mutta kuten Sergejeff toteaa, Afganistanin alueen historian väkivaltainen luonne ei ole ainutlaatuinen tai poikkeuksellinen ilmiö maailmanhistoriassa, eikä maa ole myöskään ollut jatkuvasti sekasorron tilassa.¹¹³ Selvää on kuitenkin se, että Yhdysvalloille Afganistanin asiat olivat merkityksellisiä ja vaalien onnistumisen vuoksi sen edustajien

111 O'Hanlon & Sherjan 2010, 19.

112 09KABUL1558, 17.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

113 Sergejeff 2011, 10.

oli työskenneltävä ja kommunikoitava kaikkien vaaleihin osallistuvien osapuolien kanssa.

1.4. Yhdysvaltain ja Karzain välinen riippuvuussuhde

Eikenberry tuo sähkeissä toistuvasti ilmi monen afganistanilaisen uskovan siihen, että Yhdysvallat suosii Karzaita. Karzai itse oli tilanteesta hyvillään eikä pyrkinyt korjaamaanakaan aktiivisesti tätä käsitystä. Hän koki hyötyvänsä siitä, että afganistanilaiset uskoivat hänen olevan Yhdysvaltojen valinta presidentiksi.¹¹⁴ Karzai halusi tulla mieluummin nähdyksi kansallisena yhdistäjänä ja johtajana kuin etnisenä johtohahmona.¹¹⁵

Vaalikampanjan alkaessa Karzai oli ollut itsevarma voitostaan,⁷ ja myös suurlähetystön edustajat pitivät Karzain voittoa todennäköisenä.¹¹⁶ Karzain itseluottamus alkoi kuitenkin horjua kesäkuun lopulla, kun Eikenberry käynnisti kesäkuun 20. päivä julkisen sitoutumisensa myös Karzain vastaehdokkaiden vaalikampanjoihin.¹¹⁷ Eikenberryn tarkoitus oli tällä toimenpiteellä tuoda ilmi, etteivät Yhdysvallat suosi Karzaita. Eikenberry osallistui kesäkuussa kaikkien presidenttiehdokkaiden vaalikampanjoinnin aloittaviin lehdistötilaisuuksiin.¹¹⁸

Eikenberryn osallistuminen muiden ehdokkaiden vaalitalaisuuksiin aiheutti Karzaissa levottomuutta ja huolta omasta asemastaan.¹¹⁹ Eikenberry epäili sähkeessä Karzain käskyttäneen ulkoministeri Spantan soittamaan hänelle kesäkuun 22. päivä, koska hän oli osallistunut ehdokas Abdullahin tilaisuuteen. Puhelun tavoite oli osoittaa

114 09KABUL1528, 15.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

115 09KABUL1683, 29.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

116 Mm. 09KABUL1194_a, 10.5 ja 09KABUL1390, 2.6 Embassy Kabul, Wikileaks.

117 09KABUL1590, 21.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

118 Vaalikampanja alkoi virallisesti 16.6.2009, 09KABUL1590, 21.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

119 09KABUL1657, 24.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

paheksuntaa ja ilmaista Yhdysvaltain sekaantuvan Afganistanin sisäisiin asioihin. Eikenberry totesi Spantalle noudattavansa vain presidentti Obaman linjausta Yhdysvaltain puolueettomuudesta Afganistanin vaalien suhteen.¹²⁰

Vaalikampanjan aikana yksi suurimmista keskustelua aiheuttavista asioista Karzain ja suurlähetystön välillä oli juuri suhtautuminen muihin ehdokkaisiin. Mielenpitoet törmäsivätkin kunnolla kesäkuun lopulla ja heinäkuun alussa pidetyissä tapaamisissa. Eikenberry otti puheeksi Karzain väitteet Yhdysvaltain puolueellisuudesta ja ilmaisi, ettei ollut olemassa salaista eikä julkistakaan ohjelmaa yhdenkään ehdokkaan tukemiseksi.¹²¹ Samalla hän kysyi Karzailta, uskoiko tämä hänen sanaansa, mihin Karzai vastasi kieltävästi. Tunnelma oli kireä, ja Eikenberry huomautti Karzaita tämän käytöksen olevan sopimatonta sekä kehotti tätä suuntaamaan ajatuksensa pois salaliitoteorioista ja keskittymään kampanjansa suunnitteluun.¹²² Sähkeessä kuvailut tapahtumat ovat poikkeuksellisia ja kertovat Eikenberryn turhautumisesta Karzain käytökseen.

Samana viikon aikana käydyissä muissa tapaamisissa tunnelma oli yhtä kireä ja erimielisyyksiä oli paljon. Karzai osoitti tyytymättömyyttään Yhdysvaltoihin ja lähetystön edustajat taas Karzaihin, niin suoraan hänelle itselleen kuin sähkeidenkin välityksellä. Eikenberry sopi Karzain kanssa, että tämä pyrki edistämään paremmin maiden välistä yhteistyötä tulevassa tapaamisessa Washingtonista tulevien vieraiden kanssa. Eikenberryn mukaan Karzai kuitenkin oli vastoin lupauksiaan toiminut vanhaan tapansa ja luetellut asioita, joissa Yhdysvallat oli tehnyt virheitä Afganistanissa.¹²³

Tapaamisessa sisäministeri Haneef Atmarin kanssa Eikenberry kävi läpi, kuinka Karzain käytös voi antaa Yhdysvaltain kansainvälisille kumppaneille käsityksen, ettei Yhdysvallat ollut onnistunut juuri missään toimissaan Afganistanissa. Lisäksi Karzain puheet saattoivat luoda mielikuvan, että Afganistanin hallinto uskoi Yhdysvaltain olevan syyppää

¹²⁰ 09KABUL1600, 23.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹²¹ 09KABUL1767, 7.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹²² 09KABUL1767, 7.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹²³ 09KABUL1767, 7.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

kaikkiin epäonnistumisiin. Eikenberryn mukaan Yhdysvallat myönsi omat epäonnistumisensa, mutta Karzai taas ei oman hallintonsa virheitä myöntänyt. Atmar myönteli ja oli samaa mieltä siitä, että Karzain pitäisi osoittaa olevansa parempi kansainvälinen kumppani. Atmar kuitenkin myös vakuutti, että Karzailla on luottamusta hänen ja Eikenberryn väliseen suhteeseen.¹²⁴

Kuvaillessaan sähkössä viime aiempia tapaamisia Eikenberry kirjoitti Karzaista tulleen esiin kaksi piirrettä. Yhtäältä Karzai näyttäytyi harhaluuloisena ja heikkona yksilönä, jolla ei ollut kykyjä maansa hallinnolliseen johtamiseen. Hän kuvaili Karzain olevan turhankin tietoinen siitä, että hänen kuherruskuukautensa kansainvälisen yhteisön silmissä oli ohitse. Toisaalta Karzai vaikutti siltä, että hän halusi tulla nähdyksi kansallisena sankarina, joka voi pelastaa maansa hajaannuksesta sekä poliittisilta vastustajiltaan, naapurimailta ja Yhdysvalloilta. Eikenberryn mukaan Yhdysvaltojen täytyy tasapainotella ja tulla toimeen näiden molempien puolien kanssa, jotta suhde Karzaihin voitaisiin säilyttää toimivana.¹²⁵

Suhde Karzaihin oli Eikenberryn mielestä vakavassa vaarassa, mutta totesi sen olevan myös pelastettavissa. Huoli kiristyneistä väleistä painoi Eikenberryä, ja hän painottikin aikovansa työskennellä paremman luottamuksen hyväksi Karzain kanssa. Hän huomautti, että Karzai on presidentinvaalien todennäköinen voittaja. Juopaa Karzain ja Yhdysvaltojen välillä ei saanut antaa kasvaa liian suureksi vaalikampanjan viimeisillä viikoilla. Eikenberry vakuuttaa tekevänsä kaikkensa paremman yhteistyön hyväksi. Hän huomauttaa kuinka Karzaille on kuitenkin tehtävä selväksi, että toimiva suhde perustuu vastavuoroisuuteen. Molemmat maat ovat velvoitettuja sitoutumaan yhteisesti sovittuihin toimiin ja toimintatapoihin.¹²⁶

Karzai purki pettymystään myös mediassa ja syytti Yhdysvaltoja sekaantumisesta

¹²⁴ 09KABUL1767, 7.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹²⁵ 09KABUL1767, 7.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹²⁶ 09KABUL1767, 7.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

vaaleihin tapaamalla muita ehdokkaita.¹²⁷ Suurlähetystön edustajille taas oli ehdottoman tärkeää tuoda julki Yhdysvaltain puolueeton suhtautuminen kaikkia ehdokkaita kohtaan. Karzailla ja suurlähetystön edustajilla voidaankin todeta olleen hyvin eriävät käsitykset puolueettomuudesta ja koko käsitteen sisällöstä mitä tuli tähän vaalikampanjaan.

Karzai ei ilahtunut suurlähettilään osoittamasta tuesta muille ehdokkaille eikä ylipäätään suurlähetystön kommunikoinnista muiden ehdokkaiden kanssa. Karzaille oli ilmeisen tärkeää, että hän nautti suurlähetystön ja näin ollen Yhdysvaltain tukea. Hänellä tuntui olevan vaikeuksia käsittää, etteivät lähetystön edustajat voineet eivätkä myöskään halunneet osoittaa tukea suoraan kenellekään. Lähetystön edustajat halusivat osoittaa tukensa vaaliprosessille itsessään.

Vaikka Karzai toisinaan arvostelikin Yhdysvaltoja, ilmaisi hän silti myös tukeaan ja tahtoa toimia yhteistyössä useaan otteeseen.¹²⁸ Hänelle oli ilmeisen tärkeää kokea nauttivansa Yhdysvaltojen edustajien luottamusta. Karzain kerrottiin todenneen iranilaisille naapureilleen: "In 2001, Afghanistan was in darkness. The United States came and brought us out of the darkness."¹²⁹ Varmuutta lausunnon todenperäisyydestä ei ole, mutta ainakin sen esiintuominen Eikenberrylle voi ymmärtää pyrkimyksenä miellyttää Yhdysvaltain edustajia.

Huolimatta ajoittaisesta turhautumisesta oli keskinäinen suhde Karzain kanssa amerikkalaisille tärkeä. Yhdysvaltain puolelta tiedostettiin, että toimiva suhde Karzain kanssa oli elinehto tulevaisuuden kannalta. Pyrkimys tukahduttaa Karzaihin kohdistuvaa kritiikkiä käy ilmi Eikenberryn ja presidenttiehdokas Abdullah Abdullahin tapaamisesta laaditusta sähköisestä, jossa Eikenberry nosti esiin Balkhin alueen kuvernööri Atta Muhammad Noorin puheet Karzaista. Atta oli Abdullahin ystävä, mikä selittää

127 09KABUL1783, 8.7. Embassy Kabul, Wikileaks

128 Mm. 09KABUL11390, 2.6. ja 09KABUL1683, 29.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

129 09KABUL1395, 2.6. Embassy Kabul, Wikileaks

Eikenberryn avautumisen aiheesta juuri hänelle. Eikenberry kertoi kansainvälisen yhteisön huolestuneen Attan Karzaihin kohdistuvasta kritiikistä mainiten sen olleen epäkohteliasta.¹³⁰ Eikenberryn pyrkimyksenä oli todennäköisesti se, että hän halusi Abdullahin vetoavan Attaan ja neuvovan tätä pidättäytymään kritisoimasta Karzaita. Atta oli kuvernöörinä Karzain hallinnon virkamies, ja tämän kritiikki maan presidenttiä kohtaan ei ollut hyvää mainosta maan poliittisesta tilanteesta varsinkaan vaalien alla. Yhdysvaltojen edustajat halusivat rauhoittaa poliittista kuohuntaa ja samaa hallintoa edustavien virkamiesten keskinäistä kiistelyä.

Yksi kireyttä lisäävä tekijä lähetystön ja Karzain välisissä suhteissa oli siviiliväestöön kohdistuvat iskut. Karzai oli huolissaan sotatoimien aiheuttamista siviiliuhreista.¹³¹ Hän nosti siviileihin kohdistuvat iskut, kotietsinnät ja pidätykset yhdeksi päähaasteista maiden välisissä suhteissa.¹³² Keskustelut siviileihin kohdistuneista iskuista Karzain ja Eikenberryn välillä olivat vaikeita. Eikenberry tunnusti iskujen aiheuttavan Karzaille ongelmia, kun poliitikot ja kansa vaativat häneltä asiaan ratkaisua. Hän korosti samalla, että sotilaallisten operaatioiden vaikutukset pyrittiin edelleen minimoimaan.¹³³

Karzai reagoi voimakkaasti kansainvälisen liittouman siviileihin kohdistuneisiin iskuihin, koska niillä oli vaikutusta myös hänen kannatukseensa maan sisällä. Eikenberry ja Karzai keskustelivat 30.6. edellisenä päivänä tapahtuneesta Yhdysvaltain hallituksen rahoittaman ja kouluttaman puolisoitilaallisen joukon iskusta Kandaharissa, jossa sai surmansa useita Afganistanin kansallisen poliisin jäseniä. Eikenberryn mukaan Karzai oli saanut asiaan liittyen yhteydenottoja korkea-arvoisilta Yhdysvaltojen virkamiehiltä, jotka olivat pahoitelleet tapahtumia. Eikenberry totesi, että Karzai oli näiden yhteydenottojen vuoksi paljon tynnempi eikä osoittanut yhtä voimakkaita vihan tunteita

¹³⁰ 09KABUL1914, 18.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹³¹ Rothstein 2012, 66.

¹³² 09KABUL1378, 1.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹³³ 09KABUL1465, 8.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

asian suhteen, kuten oli aiemmin vastaavissa tilanteissa tehnyt.¹³⁴ Ilmeisesti Yhdysvaltojen puolelta ajateltiin, että erityisesti vaalien aikaan Karzaita tulisi rauhoitella ja siksi useat virkamiehet olivat ottaneet häneen yhteyttä. Tämä on yksi osoitus vaalien onnistumisen merkityksestä.

Sähkeiden perusteella Yhdysvallat vaikutti haluavan vältellä siviileihin kohdistuneiden iskujen käsittelyä syvemmin. Kun Karzai otti asian puheeksi, Yhdysvallat esitti pahoittelunsa ja katumustakin. Usein kuitenkin heti perään Eikenberry ja muut lähetystön edustajat alkoivat puhumaan Yhdysvaltain sitoutumisesta maahan ja sen kokemista menetyksistä, mutta myös sen tekemistä uhrauksista Afganistanin hyväksi.¹³⁵ Yhdysvaltain edustajat halusivat siirtää huomion pois heidän kannaltaan vaikeasta asiasta ja vetosivat Karzain omaantuntoon tuomalla esiin Yhdysvaltain tekemät uhraukset Afganistanin. Heidän reaktionsa Karzain kritiikkiin siviiliuhreista kertoo asian olleen heille epämiellyttävä. Siviileihin kohdistuviin iskuihin suhtauduttiin luonnollisesti negatiivisesti ympäri maailman, joten asia oli Yhdysvaltain kannalta erittäin hankala. Tämän vuoksi lähetystön edustajat pyrkivät siirtämään huomion muihin puheenaiheisiin, haluten ikään kuin lakaista ongelman maton alle. Yhdysvaltain virkamiesten kyky ottaa vastaan kritiikkiä Karzailta vaikuttaa tässä merkittävässä ja todellisessa ongelmassa olleen heikko.

Rothsteinin mukaan Karzai oli oikeutetusti vihainen siviileihin kohdistuneista iskuista, mutta nostaa esiin myös, kuinka Taliban tappoi ja terrisoi siviilejä paljon suuremmassa mittakaavassa kuin Yhdysvallat liittolaisineen. Taliban myös hyödynsi kansainvälisen liittouman siviileihin kohdistuneita iskuja omassa propagandassaan. Karzai ei kuitenkaan tätä huomioinut eikä nostanut esiin myöskään Yhdysvaltain kanssa.¹³⁶

Presidentinvaaliehdokkaiden poliittisten vaaliohjelmien ja niiden kautta selkeän

¹³⁴ 09KABUL 1767, 7.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹³⁵ 09KABUL1465, 8.6. ja 09KABUL1378 1.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹³⁶ Rothstein 2012, 66.

poliittisen agendan puute huolestutti ja herätti ärtyneisyyttä suurlähetystössä. Kampanjointi keskittyi enemmän eri persoonallisuuksien väliseen kamppailuun ja etnisten taustatekijöiden merkitykseen ehdokkaan valinnassa.¹³⁷ Lähetystön virkamiehet pyrkivätkin vaalikampanjan aikana korostamaan vakavasti otettavan vaaliohjelman tärkeyttä. Eikenberry kertoi heidän onnistuneen tässä tehtävässä muiden ehdokkaiden suhteen, mutta vielä heinäkuun lopulla Karzailla oli esittää lähinnä vain lista projekteista virallisen poliittisen vaaliohjelman sijasta.¹³⁸ Karzai julkisti virallisen vaaliohjelmansa lehdistölle 10. elokuuta, kun viralliseen vaalipäivään oli vain kymmenen päivää aikaa. Lähetystö oli saanut jo aiemmin yhden version vaaliohjelmasta haltuunsa, mutta Eikenberry ei uskonut sen olevan lopullinen. Karzain henkilöstöpäällikkö Daudzai oli kertonut lähetystön edustajille aiemmin, että vaaliohjelman julkistaminen vain hiukan ennen varsinaista äänestyspäivää oli strateginen päätös. Karzain leirissä uskottiin, että vaaliohjelman myöhäinen julkistaminen toisi positiivista nostetta Karzain kampanjalle.¹³⁹ Lähetystön virkamiehiä ja Karzain vastaehdokkaista ärsytti myös Karzain poisjääminen lähes kaikista vaaliväittelyistä. Eikenberry uskoi tämän johtuvan Karzain asemasta virassa olevana presidenttinä, mikä asettaisi tämän haavoittuvaan asemaan väittelyissä.¹⁴⁰ Eikenberry oli siis sitä mieltä, että Karzai ei halunnut asettua julkisesti arvosteltavaksi tai joutua mahdollisesti vastaamaan kiperiin kysymyksiin koskien hänen poliittista käytöstään.

Heinäkuussa osapuolet sopivat viimein viikoittaisista tapaamisista aina vaalien loppuun saakka. Tapaamisten sovittiin tapahtuvan sunnuntaisin ja käsittelevän vaaleja ja vaalien turvallisuustilannetta.¹⁴¹ Päätös tapaamisten tihentämisestä tapahtui samaan aikaan kun Karzain ja Eikenberryn välillä oli käyty useita hankalia tapaamisia. Eikenberry oli

137 09KABUL1467, 8.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

138 09KABUL2138, 31.7. Embassy Kabul Wikileaks.

139 09KABUL2322, 11.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

140 09KABUL2363, 15.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

141 09KABUL1754, 6.7. Embassy Kabul, Wikileaks.

tuolloin huolissaan Karzain ja Yhdysvaltojen välisestä suhteesta.¹⁴² Tulehtuneet välit ja Eikenberryn huoli olivat todennäköisesti viikoittaisten tapaamisten järjestämisen taustalla. Karzai haluttiin pitää tyytyväisenä, mutta myös tarkkailla tarkemmin tämän toimia vaaleissa.

Kesä- ja heinäkuussa Karzain ja Eikenberryn ja muiden lähetystön edustajien väliset tapaamiset olivat olleet ajoittain kireitä, mutta elokuussa varsinaisen vaalipäivän ollessa lähempänä suhteet paranivat. Karzain muutti linjaansa myönteisemmäksi ja yhteistyö lähetystön kanssa parani. Karzai ja Eikenberry suunnittelivat jo vaalien jälkeistä yhteistyötä ja toimintaa.¹⁴³ Tämä on jälleen osoitus molempien osapuolien varmuudesta vaalien lopputuloksen kääntyvän Karzain hyväksi. Välillä kadoksissa ollutta itsevarmuuttaan takaisin saanut Karzai halusi Eikenberryn mukaan parantaa välejä Yhdysvaltoihin. Eikenberry kertoo Karzain olleen rauhallisempi ja vähemmän harhaluuloinen kuin aiemmin. Eikenberry kuvaili myös, että välien väitetty viileneminen olisi ollut lähinnä Karzain omaa kuvitelmaa.¹⁴⁴ Eikenberryn luonteenkuvaus Karzaista osoittaa mielestäni sen, että hän ei nähnyt Karzain käytöstä kovin vakaana ja oli turhautunut tämän aiempiin syytöksiin ja olettamuksiin.

Karzai kertoi elokuussa Eikenberrylle nauttivansa keskusteluista Yhdysvaltojen edustajien kanssa, koska koki näiden nyt osoittaneen syvempää ymmärrystä Afganistanin tilanteeseen. Samassa sähkössä Karzai myönsi myös tehneensä niin huonoja kuin hyviäkin ratkaisuja.¹⁴⁵ Yhdysvaltain usko Karzain vaalivoittoon lienee rauhoittanut myös Karzain mieltä, koska hän käyttäytyi tapaamisissa nyt aiempaa vakaammin. Ainakin jonkinlainen yhteisymmärrys oli siis saavutettu ennen virallista vaalipäivää.

Yhteistyö Karzain hallinnon ja Kabulilä lähetystön välillä vaalikampanjoinnin aikana

¹⁴² 09KABUL1767, 7.7., Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁴³ 09KABUL2161, 2.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁴⁴ 09KABUL2304, 11.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁴⁵ 09KABUL2422, 19.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

vaikutti usein vaikealta ja mutkikkaalta, mutta toisinaan se oli myös toimivaa. Molemmat osapuolet tunnustivat Afganistanin tilanteen kriittisyyden. Lisäksi molemmat tiedostivat, kuinka tärkeitä aikoja elettiin strategisesti, mitä tuli Afganistanin tulevaisuuteen.¹⁴⁶

Vaikka Yhdysvaltain edustajat kritisoivat Karzaita vaalikampanjan aikana useaan otteeseen, osoittivat he myös ymmärrystä tätä kohtaan. Eikenberry kuvaili Karzain joutuneen työskentelemään hajaantuneen hallinnon parissa köyhtyneessä ja sosiaalisesti hajanaisessa yhteiskunnassa. Poliittisen rakenteen ja yhteiskunnan hajoamisen ymmärrettiin johtuvan usean vuosikymmenen ajan vallinneesta sekasorron tilasta, ja Karzain vaikeudet toimia tässä ympäristössä käsitettiin.¹⁴⁷ Eikenberry ymmärsi Karzain tehtävän erittäin haasteellisen luonteen, koska itsekin toimi samassa haasteellisessa poliittisessä ympäristössä.

Karzain tapaamiset Yhdysvaltain lähetystön edustajien kanssa vaalikampanjan aikana kuvaa hyvin osapuolten välistä dynamiikkaa. Yhdysvalloilla oli omat toiveensa ja poliittiset agendansa, joita he yrittivät painottaa Karzaille ja ohjailla tämän toimintaa vaalien suhteen niiden suuntaan. Karzai taas keskittyi usein tapaamisissa nostamaan esiin asioita, joissa hän koki onnistuneensa ja missä oli menty eteenpäin Afganistanissa.

Jo vaalikampanjan alussa oli nähtävissä tyytymättömyyttä Yhdysvaltain puolelta Karzain poliittisiin päätöksiin. Ulkoministeri Spantan ja Ricciardonon huhtikuun lopun tapaamisessa esiin tullut Karzain päätös valita Fahim varapresidenttiehdokkaaksi näyttäytyi vääränä ja hankalana Yhdysvaltain näkökulmasta. Yhdysvaltain edustajat vakuuttivat, etteivät he pyrkineet vaikuttamaan henkilövalintoihin. Kuitenkin oli selvää, etteivät he hyväksyneet tätä Karzain valintaa. Koska Karzai valitsi Yhdysvalloille epämieluisan henkilön varapresidenttiehdokkaakseen, on todennäköistä, että tämä päätös vaikutti negatiivisesti Karzain ja Yhdysvaltain suhteisiin.

146 09KABUL1377,1.6. ja 09KABUL1683, 29.6. Embassy Kabul, Wikileaks.

147 09KABUL1226, 13.5. Embassy Kabul, Wikileaks.

Myös Yhdysvaltain kongressien delegaatioita varten laaditut tilannekatsaukset kertovat viestiä lähetystön näkemyksestä Karzain suhteen vaalien alussa. Sähkeissä nostettiin esiin esimerkiksi lähetystön pätevänä pitämiä poliitikoita ja ministeriöitä. He näkivät Karzain olevan poliittisesti epävakaampi ja huonompi kyvyiltään kuin monet muut ehdokkaat. Samalla heidän oli kuitenkin tunnustettava Karzain olevan Afganistanin kansalle tunnetuin ehdokas ja täten myös todennäköinen voittaja.

Vaikka Yhdysvaltojen edustajat eivät usein tuoneet suoraan esiin mielipiteitään Karzaista tapaamisissa muiden kanssa, voi sähkeiden perusteella tehdä olettamuksia heidän näkemyksistään Karzaista. Ehkä parhaiten Karzain aseman vaaleissa Yhdysvaltain näkökulmasta kiteyttää Karzain omien virkamiesten toteamus, jonka mukaan tämä oli ”vähiten huono ehdokkaista”.¹⁴⁸

148 09KABUL2161, 2.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

2. Suurien odotusten vaalit

Tässä luvussa käsittelen vaalipäivää ja sen tunnelmia sekä vaalituloksen laskennan edistymistä, aina vaalien ratkeamiseen saakka. Tutkin sitä, muuttuuko Yhdysvaltain suhtautuminen Karzaihin äänestyspäivän jälkeen ja kun tuloksia odotellaan. Keskityn myös siihen, miten kommunikaatio muiden hallinnon edustajien kanssa jatku ratkaisun hetkien aikaan.

Elokuun 20. päivänä koitti odotettu presidentinvaalien vaalipäivä. Päivän merkitys oli suuri paitsi Afganistanille, myös Yhdysvalloille, joka oli panostanut vaaleihin huomattavan paljon aikaa ja rahaa. Vaalit näyttäsivät mihin suuntaan Afganistan oli astumassa: kohti Yhdysvaltain toivomaa demokraattisempaa yhteiskuntaa vai jatkaisiko se samalla korruptoituneella pidetyllä linjallaan. Yhdysvaltain Kabulilähetystö seurasi vaaleja tarkasti ja raportoi vaalipäivänä useaan otteeseen sekä sitä seuraavina päivinä tiheästi vaalien etenemisestä ja sen seurauksista. Sähkeiden määrä oli erittäin suuri koko elokuun ajan mutta erityisen suuri itse vaalipäivänä ja sitä seuraavana viikkona. Lähetystö pyrki tiedottamaan Yhdysvaltain hallintoa mahdollisimman reaaliaikaisesti ja tarkasti vaalitulosten kehittymisestä lähettämällä useita pitkiä vaalitulostenraportteja sähkeinä erityisesti vaalipäivänä ja sitä seuranneen muutaman päivän aikana.

Ennen vaalipäivää maassa vierailut McCain oli toistanut ja vakuutellut Yhdysvaltain politiikan virallista linjaa: Yhdysvallat ei tue ketään tiettyä ehdokasta vaaleissa. Sähkeessä kerrotaan McCainin vierailun saaneen paljon mediatilaa Afganistanissa. Radiokanava Arman taas uutisoi, kuinka presidentti Obama oli korostanut vaalien turvallisuuden takaamista ja että Yhdysvallat aikoi tehdä yhteistyötä Afganistanin tulevan presidentin kanssa.¹⁴⁹ McCainin vierailun ja Obaman haastattelun ajankohta eivät voineet olla sattumaa. Yhdysvallat halusi kahden poliittisesti korkean profiilin johtajan kommenttien myötä vahvistaa edelleen omaa puolueettomuuslinjaansa

¹⁴⁹ 09KABUL2433, 20.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

vaaleissa. Taustalla oli luonnollisesti halu pitää tilanne mahdollisimman rauhallisena ja pitää Yhdysvaltain sanomaa esillä mahdollisimman selvästi. Afganistanin kansa haluttiin pitää mahdollisimman rauhallisena, jotta suuremmilta levottomuuksilta säästyttäisiin. Vaalipäivään kohdistui paljon odotuksia ja paineita. Tilanne oli erittäin herkkä vaalipäivään tultaessa.

2.1. Vaalipäivän jännittyneet tunnelmat

Elokuun 20. päivänä koitti odotettu presidentinvaalien vaalipäivä. Päivän merkitys oli suuri paitsi Afganistanille, myös Yhdysvalloille, joka oli panostanut vaaleihin huomattavan paljon aikaa ja rahaa. Vaalit näyttäisivät mihin suuntaan Afganistan oli astumassa: kohti Yhdysvaltain toivomaa demokraattisempaa yhteiskuntaa vai jatkaisiko se samalla korruptoituneella pidetyllä linjallaan. Yhdysvaltain Kabuln suurlähetystö seurasi vaaleja tarkasti ja raportoi vaalipäivänä useaan otteeseen sekä sitä seuraavina päivinä tiheästi vaalien etenemisestä ja sen seurauksista. Sähkeiden määrä oli erittäin suuri koko elokuun ajan mutta erityisen suuri itse vaalipäivänä ja sitä seuraavana viikkona. Lähetystö pyrki tiedottamaan Yhdysvaltain hallintoa mahdollisimman reaaliaikaisesti ja tarkasti vaalitulanteen kehittymisestä lähettämällä useita pitkiä vaalitulanneraportteja sähkeinä erityisesti vaalipäivänä ja sitä seuranneen muutaman päivän aikana.

Äänestyksen alkaessa eri puolilla Afganistania elokuun 20. päivänä Kabuln suurlähetystö seurasi tilannetta tarkkaan. Suurlähetystöllä oli omia tarkkailijaryhmiään seuraamassa vaalipäivän prosessia eri puolilla Kabulia.¹⁵⁰ Myös Eikenberry itse vieraili usealla äänestyspaikalla.¹⁵¹ Lähetystön virkailijoiden ja Eikenberryn näkyvä osallistuminen vaalipäivään äänestyspaikoilla osoittaa, kuinka merkityksellisestä asiasta oli kyse. Yhdysvallat osoitti näin tukeaan vaaliprosessille.

¹⁵⁰ 09KABUL2457, 21.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁵¹ 09KABUL2450, 20.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

Vaalipäivän ilmapiiri Afganistanissa oli jännittynyt ja painostava tunnelmaltaan. Päivän aikana ilmeni eri puolilla maata lukuisia ongelmia. Olosuhteet olivat paikoitellen erittäin alkeelliset. Esimerkiksi eräälle äänestyspaikalle äänestysmateriaali pystytettiin toimittamaan vain aasin avulla. Myös väkivallan uhka oli todellinen; useassa sähkössä kerrotaan itsemurhapommi-iskuista tai muista aseellisista yhteenotoista äänestyspaikoilla tai niiden läheisyydessä. Edes Afganistanin poliisijoukot eivät suostunut tulemaan kaikille äänestyspaikoille turvaamaan tilannetta, jos se piti aluetta liian vaarallisena. Taliban jatkoi uhkailuaan ja uhkasi kostaa kaikille äänestäjille. Talibanin mukaan vaalit olivat Yhdysvaltain oma projekti, jolla se haki vain omaa etuaan.¹⁵²

Yhdysvalloille oli tärkeää, että naisten äänestysaktiivisuus nousisi aiempaan verrattuna, sillä se olisi yksi merkki maan demokratisoitumisen edistymisestä. Naisille äänestäminen oli kuitenkin erityisen haasteellista maan uskonnollisten ja muutenkin erittäin tiukkojen sukupuolirajojen vuoksi. Naisten piti äänestää erillään miehistä ja vaalivirkailijoiden tuli olla naisia. Useilla äänestyspaikoilla naisia kohdeltiin väkivaltaisesti äänestyspäivän aikana.¹⁵³

Lähetystöstä todettiin aamupäivän äänestysaktiivisuuden olleen odotettua matalampi, mutta he uskoivat kuitenkin, että tilanne muuttuisi iltapäivän aikana. Afganistanilaiset seurasivat turvallisuustilanteen kehittymistä ennen kuin uskaltoutuivat äänestämään.¹⁵⁴ Voi olettaa, että myös tämän vuoksi lähetystön työntekijät olivat näkyvästi paikalla Kabulin äänestyspaikoilla; he halusivat osoittaa afganistanilaisille, että äänestyspaikoille uskaltaa mennä.

Karzai kehotti afgaaneja äänestämään äänestyspaikalla annetussa haastattelussa ja korosti, kuinka hieno demokraattinen saavutus vaalit ylipäänsä olivat Afganistanille. Hän myös ilmaisi toiveensa siitä, kuinka vaalien myötä maasta tulisi turvallisempi ja

¹⁵² 09KABUL2434, 20.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁵³ 09KABUL2437, 20.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁵⁴ 09KABUL2437, 20.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

vauraampi.¹⁵⁵ Karzain lausunnot olivat juuri sen suuntaisia, millaisia Yhdysvallat halusikin kuulla vaalipäivänä. Vaaleissa tärkeintä Yhdysvalloille oli se, että Afganistan ottaisi niiden myötä harppauksen kohti demokratiaa ja osoittaisi samalla, että Yhdysvaltojen ja kansainvälisen yhteisön rahallinen ja ajallinen panostus maahan ei ollut ollut turhaa.

Äänestyspaikoilta kantautui väkivaltaisuuksien lisäksi tietoa laajasta vilpistä ja äänien väärentämisestä. Kerrottiin myös Karzain ja hänen pahimpana vastustajanaan pidetyn Abdullahin kannattajien pyrkineen vaikuttamaan äänestäjiin eri keinoin.¹⁵⁶ Lähetystölle nämä tiedot tuskin tulivat yllätyksenä, mutta toivottuja ne eivät silti olleet. Talibanin aiheuttama häirintä, väkivaltaisuuudet, naisiin kohdistuva häirintä äänestyspaikoilla ja kaiken lisäksi ehdokkaiden kannattajien ja vaalivirkailijoiden suorittama vaalivilppi ja pyrkimys vaikuttaa äänestäjiin tekivät vaalipäivästä suurlähetystölle raskaan työpäivän. Lisäksi Yhdysvalloissa odotettiin Afganistanin tilanteen paranemista, jotta se voisi irrottautua helpommin maan tukemisesta. Afganistanin rooli kansainvälisessä suurvaltapolitiisessa tilanteessa oli niin suuri, että paineiden on täytynyt olla valtavat.

Paikoin sekavilta vaikuttaneista olosuhteista huolimatta lähetystö ja muut kansainvälisen liittouman toimijat suhtautuivat toiveikkaasti vaalien onnistumiseen. YK:n lähettiläs Kai Eide ilmoitti lehdistötilaisuudessa valoisaan sävyyn vaalipäivän olleen hyvä Afganistanille ja kunnioittavansa suuresti kaikkia niitä afganistanilaisia, jotka turvasivat vaaleja sekä heitä, jotka antoivat äänensä vaaleissa. Eiden mukaan "Afganistan on nyt astumassa uudelle tasolle".¹⁵⁷ Samana päivänä lähetystö antoi julkilausuman, jossa se onnitteli Afganistanin kansaa historiallisesta päivästä, kun maassa käytiin ensimmäiset demokraattiset vaalit. Myös Iso-Britannian pääministeri Gordon Brownin toisti samaa viestiä.¹⁵⁸

¹⁵⁵ 09KABUL2437, 20.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁵⁶ Esim. 09KABUL2437, 09KABUL2450, 09KABUL2451 kaikki sähkeet 20.8., Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁵⁷ 09KABUL2451_a, 20.8. Embassy of Kabul, Wikileaks.

¹⁵⁸ 09KABUL2455, 21.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

Välittömästi vaalihuoneistojen ovien sulkeuduttua vaalituloksen spekulointi ja tilanteen tunnustelu jatkui niin ehdokkaiden kesken kuin suurlähetystöissäkin. Vaalipäivän iltana Eikenberry kävi läpi vaalipäivää ja tulevia aikoja vaalituloksen suhteen. Hän korosti sähkeessä, kuinka vaalipäivää seuraavat päivät tulisivat olemaan haasteellisia. Samalla hän totesi, kuinka merkityksellinen vaalipäivä oli Afganistanin kansan vaikealla tiellä kohti demokratiaa.¹⁵⁹ Ilmeisesti odotuksiin nähden jonkin verran paremmin toteutunut äänestyspäivä valoi uskoa Eikenberryyn.

Tässä vaiheessa Eikenberry kertoi lähetystöllä olevan kaksi skenaariota vaalien tuloksesta. Ensimmäisen skenaarion mukaan Karzai voittaisi suoraan ensimmäisellä kierroksella. Tätä ei kuitenkaan pidetty todennäköisenä, sillä syytöksiä vaalivilpistä ja muista ongelmista oli jo tuotu julki niin paljon. Toisena mahdollisena lopputuloksena pidetään toista kierrosta, jonka pelättiin aiheuttavan epävakautta ja maan sisäisiä erimielisyyksiä.¹⁶⁰

2.2. Korruption kuningas ja kuningatar

IEC (Independent Election Commission of Afghanistan) ilmoitti saavansa alustavat vaalituloslaskelmat valmiiksi 25 elokuuta.¹⁶¹ Tuloksia odotettiin malttamattomana niin ehdokkaiden leireissä kuin Yhdysvaltain puolella.

Vaalipäivää seuraavana päivänä lähetystöstä kommentoitiin tilanteen Kabulissa ja muualla Afganistanissa olevan rauhallinen ja odottava ääntenlaskun tulosta odotellessa.¹⁶² Lähetystön virkailijoille aiheutti kuitenkin harmia sekä Karzain että Abdullahin julistautuminen voittajiksi jo vaaleja seuraavana päivänä. Karzain kampanjapäällikkö Deen Mohammad antoi lausunnon, jossa hän ilmoitti Karzain voittavan ja että toinen vaalikierros olisi turha. Lähetystössä lausunnosta ei ilahduttu. Mohammad puolustautui

¹⁵⁹ 09KABUL2453, Embassy Kabul 20.8, Wikileaks

¹⁶⁰ 09KABUL2453_a, 20.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁶¹ 09KABUL2459,21.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁶² 09KABUL2455_a,21.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

ja sanoi vain kertoneensa oman mielipiteensä tilanteesta.¹⁶³ IEC ilmoitti selkeästi, että Karzaita ei voi julistaa voittajaksi ja että kaikki lausumat vaalituloksesta, olivat ne tulleet sitten joltain organisaatiolta tai yksityishenkilöltä, eivät pidä paikkaansa.¹⁶⁴ Mohammadin kommentit Karzain kampanjapäällikön roolissa eivät olleet herkässä tilanteessa tervetulleita Yhdysvaltain näkökulmasta. Karzain kampanjapäällikkönä Mohammad ei voinut antaa lausuntoja vain omana mielipiteenään, vaan ne liitettiin Karzaihin itseensä.

Vaalituloksen ratkeamista odottaessa ehdokkaat jatkoivat mediassa julistautumista voittajaksi ja toistensa syyttämistä vaalivilpistä. Abdullahin julistautumisen voittajaksi uskottiin olevan osa strategista peliä, sillä lähetystö epäili Karzain ja Abdullahin suunnittelevan keskinäistä sopimusta vallanjaosta vaalien jälkeen. Tähän johtopäätökseen oli tultu Abdullahin kampanjatiimiin kuuluneen Fazl Sangcharakin esiinnyttyä televisio-ohjelmassa rauhallisen oloisesti.¹⁶⁵ Tämä johtopäätös kertoo paitsi siitä, millaisena persoonana Sangcharakia pidettiin, myös siitä, millaista käytöstä Yhdysvallat yleensä odotti afganistanilaisilta hallinnon toimijoilta.

Lähetystössä oltiin pettyneitä ehdokkaiden tapaan pyrkiä solmimaan erilaisia sopimuksia. Eikenberry totesi, ettei politikointi päättynyt, vaikka kansa oli äänestänyt.¹⁶⁶ Vaikka Yhdysvaltain edustajat ilmaisivat pettymystä, osasivat he kuitenkin todennäköisesti myös odottaa jotain tämän kaltaista käytöstä. Erilaisten sopimusten tekeminen ja vaikuttamispyrkimykset muihin ehdokkaihin ja poliittisiin päättäjiin oli ollut tapana jo vaalikampanjan aikana. Palkitsemiskulttuuri ja virkojen lupaaminen kuului maan tapaan tehdä politiikkaa. Virkoja ja etuja myönnettiin yleensä heimokulttuuripohjaisesti saman heimon edustajien kesken.¹⁶⁷

¹⁶³ 09KABUL2457_a, 21.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁶⁴ 09KABUL2462_a, 21.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁶⁵ 09KABUL2468_a, 22.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁶⁶ 09KABUL2468_a, 22.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁶⁷ Weidmann & Callen 2012, 62.

Ehdokkaiden käytös lisäsi jännitteitä. Yhdysvalloilla ja muilla vaaleja tarkkailleilla tahoilla oli huoli levottomuuksien syntymisestä ääntenlaskun venyessä. Kaksi päivää vaalien jälkeen Yhdysvaltain lähettiläät Holbrooke, Eikenberry ja Ricciardone kävivät keskustelun, jossa muina osapuolina olivat muun muassa YK:n edustajat Kai Eide ja Peter Galbraith. Keskustelun pohjalta päätettiin, että Yhdysvaltain ja muiden kansainvälisten tahojen oli edelleen entistä korostetummin syytä olla ottamatta kantaa millään tavoin vaalien mahdolliseen lopputulokseen ja esiintyä puolueettomasti.¹⁶⁸

Vaalien tuloksia odotellessa lähetystö kävi jatkuvasti neuvotteluja ja keskusteluja erityisesti Karzain ja Abdullahin ja heidän kampanjatyöntekijöidensä kanssa. Eikenberryllä virkamiehineen oli todennäköisesti pyrkimys myös näiden tapaamisten määrässä jonkinlaiseen tasapuolisuuteen, ettei kumpikaan ehdokkaista voisi syyttää Yhdysvaltoja puolueellisuudesta. Ehdokkaille oli ominaista erilaisten negatiivisten skenaarioiden maalailu maan tulevasta tilanteesta lähetystön edustajille, jos heidän vastustajansa tulisi valituksi presidentiksi. Käydyissä keskusteluissa ja neuvotteluissa harvoin nostettiin mitään positiivista esiin, vaikka esimerkiksi itse vaalipäivä oli sujunut odotuksiin nähden hyvin.

Moni Afganistanin hallinnon edustaja piti molempia kärkiehdokkaita korruptoituneina. Esimerkiksi presidenttiehdokas Bashardost kommentoi tapaamisessaan Eikenberrylle näin: "Karzai on korruption kuningas ja Abdullah kuningatar."¹⁶⁹ Hän ei nähnyt suurta eroa Karzain ja Abdullahin välillä, mitä tuli korruptoituneisuuteen.

Myös ehdokkaiden omat taustajoukot jatkoivat puheitaan selän takana omista johtajistaan. Osa Karzain joukoista kertoi Karzain olevan heikko ja heikkenevän entisestään, jos vaalit menisivät toiselle kierrokselle. Toisaalta taas moni Karzain kannattajista uskoi edelleen muutamia päiviä vaalien jälkeen Karzain voittoon. Suurlähetystön sähkössä mainitaan, kuinka eräs Karzain tukija kertoi Yhdysvaltain

¹⁶⁸ 09KABUL2523_a, 25.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁶⁹ 09KABUL2831_a, 19.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

edustajille Karzain pitäneen kannattajiensa kanssa voitonjuhlat presidentin palatsissa vain päivä vaalien jälkeen.¹⁷⁰

Abdullah vakuutti Eikenberrylle, että aikoi tehdä oikein maan kannalta ja hillitä kannattajiaan ehkäistäkseen levottomuuksien syntymisen. Toisaalta hän toi esiin, kuinka Karzai kannattajineen oli ympäri maan vaikuttanut vaalitulokseen vilpillisesti. Abdullah korosti Eikenberrylle, että Yhdysvallat voisi saavuttaa tavoitteensa Afganistanissa vain siten, että se tekee yhteistyötä laillisesti valitun presidentin ja hallinnon kanssa. Abdullahin mukaa maa olisi kahden vuoden päästä jälleen hajoamispisteessä Karzain korruption vuoksi, jos tämä voittaa. Jälleen kerran Eikenberry korosti Yhdysvaltojen puolueettomuutta ja toisti Abdullahille myös, kuinka Yhdysvaltojen tärkein periaate vaalien suhteen oli niiden uskottavuus.¹⁷¹

Kun IEC julkaisi ensimmäiset alustavat vaalitulokset 25.8. elokuuta niiltä osin kuin ääniä oli ehditty laskea, poliittinen näkymä ja ehdokkaiden käytös muuttuivat Yhdysvaltain mukaan vain hieman. Nyt pääehdokkaat yrittivät ahkerammin saada muiden ehdokkaiden kannattajia puolelleen.¹⁷²

Ricciardonon tapaaminen Karzain edustaja Hanif Atmarin kanssa 27. elokuuta korostaa taas kerran vaaliprosessin onnistumisen tärkeyden. Ricciardone kommentoi, että mikä tahansa lopputulos olisikin, Yhdysvallat tukee prosessin onnistunutta läpivientä. Ricciardone jatkoi, että Yhdysvallat voisi saavuttaa strategiset tavoitteensa Afganistanissa vain kumppanuussuhteessa yhdessä laillisesti valitun presidentin kanssa. Samassa tapaamisessa käsiteltiin huhuja Karzain ja Yhdysvaltojen välien rikkoontumisesta, jotka olivat lisääntyneen vaalipäivän jälkeen. Atmar kertoi Karzain pyrkivän tietoisesti tekemään kansainvälisen yhteisön huolestuneeksi. Ricciardone ei

¹⁷⁰ 09KABUL2526_a, 25.8. Embassy Kabul, Wikileaks

¹⁷¹ 09KABUL2526_a, 25.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁷² 09KABUL2526_a, 25.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

ilahtunut tästä tiedosta. Hän totesi Atmarille Karzain aikeitten olevan yhtä “kuin hän pitäisi asetta omalla ohimollaan ja uhkasi ampuvansa”.¹⁷³

Presidenttiehdokkaiden itsensä lisäksi heidän taustajoukoissaan vaikutti kirjava joukko henkilöitä. Usean kohdalla kyvyt poliittisiin johtotehtäviin eivät luultavasti olleet parhaimmat mahdolliset, ainakaan Yhdysvaltain näkökulmasta. Toisinaan lähetystön edustajat nostivat esiin myös arvostamiaan poliitikoita. Esimerkiksi talousministeri Zakhilwalia keuhuttiin päteväksi.¹⁷⁴ Presidenttiehdokkaista Abdullahin lisäksi Eikenberryn voi päätellä arvostaneen myös ehdokas Ramazan Bashardostia. Bashardost oli neuvonut Eikenberryä hyvissä merkeissä sujuneessa tapaamisessa ohjeistamaan Obamaa olemaan suurempi ja kovempi kanssakäymisessä Karzain ja sotaherrojen kanssa, sillä muuten voi ajatella Yhdysvaltojen pelkäävän heitä. Hän myös kuvaili edellä mainittuja ihmisoikeuksien polkijoiksi, jotka elivät rikasta elämää Yhdysvaltain veronmaksajien kustannuksella.¹⁷⁵ Tässä sähkeessä huomiota kiinnittää juuri se, miten Bashardostia kuvaillaan hyvin positiivisin adjektiivein ja sanoin, vaikka tämäkin esiintyy hyvin avoimesti ja käyttää Karzain tavoin kovaa kieltä. Bashardostin positiivinen suhtautuminen Yhdysvaltoihin epäilemättä vaikutti tähän mielikuvaan hänestä.

Myös Balkhin alueen kuvernööri Atta Mohammad Noor nautti Yhdysvaltain arvostusta. Atta kommentoi Karzaita lähetystölle hyvin negatiiviseen sävyyn ja kertoi Karzain hallinnon terrorisoineen ja jopa tehneen salamurhasuunnitelmia hänen varalleen. Attaa selvästi arvostetaan, vaikka sähkeessä hänen kerrotaankin ilmaisevan itseään hyvin teatraalisesti ja näin ollen kaikkia hänen kertomaansa ei oteta täysin todesta siinä mittakaavassa mitä hän kertoo.¹⁷⁶ Bashardostin tapaan Attan kertomat seikat Karzaihin ja tämän hallintoon liittyen kuitenkin vaikuttavat siihen kuvaan ja ymmärrykseen, mikä Yhdysvalloilla on Karzain tavasta hallinnoida. Tietojen painoarvo korostuu, kun sen välittää joku, jota arvostaa ja pitää uskottavana lähteenä.

¹⁷³ 09KABUL2597_a, 27.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁷⁴ 09KABUL2632,31.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁷⁵ 09KABUL2831_a, 19.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁷⁶ 09KABUL3167, 7.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

Elokuun 30. päivä lähetystölle saapui Karzain henkilöstöpäällikkö Daudzain pyynnöstä 40 Karzain kannattajiksi miellettyjä parlamentin jäsentä. Tapaamisen taustalla olivat Karzain leirin väitteet siitä, että lähettiläs Holbrooke olisi esittänyt mediassa toiveen vaalien jatkumisesta toiselle kierrokselle. Tapaamisessa mukana olleet Eikenberry ja muut Yhdysvaltain edustajat kumosivat väitteet Holbrooken sanomisista. Lähetystössä uskottiin kyseessä olleen painostusyritys, jotta Yhdysvallat antaisi ymmärtää julkisesti, että se uskoi Karzain voittavan vaalit jo ensimmäisellä kierroksella.¹⁷⁷

Lähettiläät halusivat korostaa Afganistanin parlamentin edustajille Yhdysvaltain sitoutumisen tasoa muistuttamalla, kuinka vaaleja oli tuettu niin 130 miljoonalla dollarilla kuin myös moraalisisella tuella. Eikenberry huomautti myös, että 20 yhdysvaltalaissovitusta kuoli vaalien aikana turvatessaan afganistanilaisten mahdollisuutta äänestää.¹⁷⁸ Nämä huomautukset kertovat siitä, että myös Yhdysvallat oli vastapuolen tavoin valmis vetoamaan tunteisiin ja moraliin yhtenä toimintatapana.

Jälleen kerran Eikenberry korosti Yhdysvaltain puolueettomuutta toteamalla, että Yhdysvaltain ”ainoa suosikkiehdokas on Afganistanin kansa”. Tapaaminen oli Yhdysvaltain lähetystön silmissä jälleen kerran yksi yritys monien joukossa vaikuttaa heihin ja saada heidät vaikuttamaan vaalitulanteeseen Karzaita hyödyttävällä tavalla. Sähkeen lopussa Eikenberry kommentoi Karzain joukkojen olevan kasvavassa määrin epätoivoisia, sillä nämä pelkäsivät toista kierrosta ja yrittivät vakuuttaa, että ainoa turvallinen tapa edetä oli tukea Karzaita.¹⁷⁹

Eikenberry ja Karzai tapasivat yksityisesti 30. elokuuta. Molemmat pyrkivät tuomaan agendojaan tiukasti esiin. Yhdysvallat osoitti myös haluavansa ohjailta Karzain poliittisia valintoja tekemällä selväksi, ettei se ollut tyytyväinen kaikkiin tämän poliittisiin virkamiehiin. Karzai taas valitteli Eikenberrylle kansainvälisen median keskittyvän liikaa vaalivilppiutisointiin ja kuinka edelleen kesken oleva ääntenlasku hermostutti kansan

¹⁷⁷ 09KABUL2636_a, 30.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁷⁸ 09KABUL2636_a, 30.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁷⁹ 09KABUL2636_a, 30.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

lisäksi erityisesti ehdokkaita. Karzai halusi myös keskustella muun muassa Yhdysvaltojen ja Afganistanin suhteiden tulevaisuudesta ja erityisesti Yhdysvaltojen läsnäolosta maassa vaalien jälkeen. Eikenberry taas muistutti Karzaita siitä, että Yhdysvallat ei voi hyväksyä epäpätevien poliitikkojen ja ministeriöiden tukemista.¹⁸⁰

2.3. Yhdysvaltain liittolaiset ja turhautuminen Karzaihin

Eikenberry tapasi jatkuvasti Afganistanissa vierailleita muiden valtioiden päämiehiä ja poliittisia johtohahmoja. Elokuun 31. Päivän tapaamisessa Ruotsin ulkoministeri Carl Bildtin kanssa he kävivät läpi vaalien kulkua ja ennen kaikkea vaalien jälkeistä aikaa. Eikenberry nosti tapaamisen aikana esiin viisi pääkohtaa, joita kansainvälisen yhteisön tulisi tarkkailla Yhdysvaltojen esimerkin tapaan, kun olivat tekemisissä pääehdokkaiden, Abdullahin ja Karzain kanssa. Eikenberry painotti vielä, että erityisesti Karzain kohdalla pääkohtia tulee valvoa tarkemmin.¹⁸¹

Yksi viidestä pääkohdasta oli huomion kiinnittäminen tulevan presidentin hallinnon henkilövalintoihin. Karzain haluttiin myös tietävän, että valintoja tarkkaillaan erityisesti Yhdysvaltain ja kansainvälisen yhteisön taholta. Tulevien virkamiesten tuli olla päteviä ja sitoutuneita hyvään hallintoon.¹⁸² Jälleen kerran, Yhdysvaltojen voi päätellä olevan tyytymätön Karzain hallinnollisiin valintoihin. Niin paljon ja usein se painotti hyvän hallinnon merkitystä keskusteluissaan eri tahojen kanssa vaaliprosessin aikana. Myös Bildtille osoitettu pyyntö käsitellä asioita erityisesti Karzain kanssa tarkemmin kertoo asian merkityksellisyydestä sekä siitä, että luottamus Karzaihin asian suhteen ei ollut vakaalla pohjalla.

¹⁸⁰ 09KABUL2638_a, 31.8. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁸¹ 09KABUL2658 1.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁸² 09KABUL2658_a, 1.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

Tulevan presidentin poliittiset puheet ja erityisesti virkaanastujaispuhe nostettiin myös esiin viiden pääkohdan listassa. Virkaanastujaispuheen katsottiin asettavan suuntaviivat tulevalle presidenttikaudelle. Bildt huomautti, että Karzai voi käyttää puhetta tilaisuutena asettua kansainvälistä yhteisöä vastaan. Sähkeessä on kirjoitettu, että virkaanastujaispuhe asettaa suuntaviivat ”hänen toiselle kaudelleen”, mikä viittaa suoraan Karzaihin.¹⁸³ Suurlähetystössä oltiin tässä vaiheessa ilmeisesti melko varmoja siitä, että Karzai valitaan presidentiksi toiselle kaudelle. Tämä ilmaisu herättää miettimään, onko viiden kohdan lista laadittu ennen kaikkea juuri Karzaita silmällä pitäen eikä niinkään esimerkiksi Abdullahia ajatellen.

Eikenberry vaikutti tuskastuneelta Karzain käytökseen ja toi Bildtille ilmi huolensa siitä, kuinka Karzai tuntui edelleen kokevan Yhdysvaltojen ja liittouman olevan Afganistanissa tutkimusretkellä sekä tappamassa ulkomaalaisia taistelijoita. Eikenberry esitti, että toinen Karzain hallinto olisi tilaisuus korjata tilanne ja uudistaa suhdetta Karzain hallinnon ja kansainvälisen liittouman välillä. Karzai tuli saada unohtamaan ajatus liittoumasta imperialistisena voimana, joka haluaa valloittaa maan niin kuin monet muut sitä ennen tai että liittouma oli Afganistanissa alueellisten syiden ja erityisesti Kiinan vuoksi.¹⁸⁴

Toimiva suhde Karzain kanssa oli selkeästi tärkeä, mutta myös problemaattinen Yhdysvalloille ja sen liittolaisille. Ongelmat ja erilaiset haastavat tilanteet korostuivat entisestään vaalien myötä. Tapaamisessa Bildtin kanssa Eikenberry pystyi avoimemmin ilmaisemaan vaikutelmiaan sekä Yhdysvaltain näkemystä tilanteeseen, kuin esimerkiksi tapaamisissaan Karzain vastustajien kanssa.

Samaa viiden pääkohdan listaa käytiin läpi Eikenberryn ja Iso-Britannian pääministeri Gordon Brownin tapaamisessa. Brown kertoi soittaneensa sekä Abdullahille että Karzaille ja keskustelleensa vaaleista heidän kanssaan. Brown totesi Karzain olevan ”ihan

¹⁸³ 09KABUL2658_a, 1.9. Embassy Kabul, Wikileaks

¹⁸⁴ 09KABUL2658_a, 1.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

hyvä lähettilään roolissa, mutta me tarvitsemme toimitusjohtajan”.¹⁸⁵ Käsitys Karzaista heikkona poliittisena johtajana oli siis liittouman maiden piirissä yleinen.

Tapaamisissa Bildtin ja Brownin kanssa käsiteltiin paljon Karzaihin liittyviä asioita ja ongelmia. Karzain toiminta ja suhde häneen oli paitsi tärkeä, myös problemaattinen Yhdysvalloille ja sen muille liittolaisille. Ongelmat korostuivat entisestään vaalien myötä. Tapaamisten aikana Eikenberry pystyi avaamaan avoimemmin näkemyksiään tilanteesta, kuin esimerkiksi tapaamisissa Karzain vastustajien kanssa. Liittouman maat vaikuttavat sähkeiden perusteella olevan Karzain suhteen samoilla linjoilla Yhdysvaltojen kanssa. Liittolaiset odottivat ja toivoivat selkeästi uuden hallinnon tuovan muutosta Afganistanin poliittiseen toimintatapaan ja ohjaavaan maata nopeammin kohti vakaampaa tulevaisuutta. Yhdysvallat ja liittolaiset selkeästi toivoivat Afganistanin muuttavan suuntaansa kohti länsimaista hallinnon tapaa ja turhautuivat, kun muutos ei vaikuttanut toteutuvan heidän toivomallaan nopeudella. Karzai nähtiin hidastavan edistystä ja tästä johtuen amerikkalaiset peräänkuuluttivatkin muutosta hänen politiikassaan mahdollisella toisella virkakaudella. Yhdysvallat kumppaneineen toivoi pystyvänsä muokkaamaan Karzaista erilaisen johtajan kuin mitä hän oli ollut. Vaikka Yhdysvallat usein korosti olevansa vain tukena maan jaloilleen nostamisen prosessissa ja kuinka heidän tarkoituksenaan ei ollut vaikuttaa maan sisäisiin asioihin, käy läpi vaaliprosessin ilmi, että Yhdysvalloilla oli ainakin vahva tahto vaikuttaa siihen, miten maata hallitaan.

¹⁸⁵ 09KABUL2810, 16.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

2.4. Välit Karzaihin viilenevät – Yhteys Abdullahiin tiivistyy

Syyskuun 1. päivänä pidetyn viikoittaisen tapaamisen jälkeen Eikenberry kuvaili Karzaita seuraavasti: "... Karzai oli itsevarma, selkeä ja avoin vaalien jälkeiselle yhteistyölle, jos hänet valitaan presidentiksi".¹⁸⁶ Eikenberry näki siis Karzain selkeänä ja avoimena Yhdysvaltain ehdotuksille. Tällaisia sanoja Yhdysvallat harvemmin käytti sähköisissä kuvaamaan Karzaita ja hänen toimintaansa.

Tapaamisen aikana Karzai ilmaisi Eikenberrylle huolensa Iranin vaikuttamispyrkimyksistä vaaleihin ja kertoi uskovansa maan tukevan Abdullahia rahallisesti vaaleissa. Tähän Eikenberry kommentoi, että Iran on antanut rahaa kaikille ehdokkaille. Karzai ei kiistä osaltaan tietoa. Eikenberry huomautti myös vaikuttavan epätodennäköiseltä, että Iran haluaisi aiheuttaa epävakautta Afganistaniin. Eikenberry kuitenkin myönsi samalla Yhdysvaltojen olevan huolestuneempi tilanteesta Iranin suhteen kuin vuosi aiemmin. Karzain mukaan Iran ja Pakistan saattaisivat toimia yhteistyössä Yhdysvaltoja vastaan.¹⁸⁷ Karzain viittaukset Iraniin voivat olla osittain hänen haluaan osoittaa Yhdysvalloille olevansa heidän puolellaan ja että hänen kauttaan voisi saada tietoa Iranin toiminnasta, mikä oli Yhdysvalloille tärkeää informaatiota ottaen huomioon sen ja Iranin hankalat välit.

Jo aiemmista tapaamisista tuttuun tyyliin vaihtoivat suurlähettiläs ja presidentti tälläkin kertaa tiukkojakin kommentteja keskenään ja erimielisyyksiä ilmeni. Karzai esimerkiksi syytti Yhdysvaltoja Abdullahin rahoittamisesta vaalikamppailussa. Eikenberry kommentoi kieltäneensä jyrkästi rahallisen tuen antamisen yhdellekään ehdokkaalle. Hän huomautti Karzaille myös, että jatkuva huhuihin uskomisen ja lähteettömiin väitteisiin vetoaminen ei ole hedelmällistä. Myös muita teemoja käsiteltiin tapaamisen aikana vastaavaan tyyliin: Karzai hyökkäsi ja esitti väitteen, jonka Eikenberry tiukasti kielsi ja vetosi Karzaita toimimaan järkevämmiin. Eikenberry korosti taas kerran sitä, kuinka suuri merkitys avoimilla ja uskottavilla vaaleilla olisi Afganistanin tulevaisuuden

¹⁸⁶ 09KABUL2681, 3.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁸⁷ 09KABUL2681, 3.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

kannalta. Karzai totesi pitävänsä seuraavana päivänä puheen, jossa aikoi ilmaista tukensa vaaliprosessille. Eikenberry kertoo kuitenkin sähkössä, ettei Karzai toteuttanut aiettaan.¹⁸⁸ Yhdysvaltain näkökulmasta juuri tämän kaltainen käytös oikeutti pitämään Karzaita epäluotettavana ja ailahtelevana. Hän aikoi tehdä jotain, mutta ei toteuttanutkaan lupaustaan.

Vaalien tuloksen ja mahdollisen toisen kierroksen ollessa vielä epäselvä tapaamiset Karzain ja Eikenberryn välillä osoittautuvat hyvin samankaltaisiksi. Karzai oli epäileväinen monessa asiassa, mutta myös myöntäväinen useissa teemoissa. Karzai syytteli Yhdysvaltoja ja kansainvälistä liittoumaa toistuvasti samoista asioista ja vastavuoroisesti Eikenberry taas yleensä ampui alas nämä syytökset. Molemmat osapuolet olivat selvästi turhautuneita tilanteeseen, ja keskustelut tuntuivat usein pyöriävän kehää. Karzaita turhautti vaalitulanteen epäselvyys, ja hän havitteli suoraa voittoa ensimmäisellä kierroksella. Ääntenlaskun viivästyessä ja jatkuvan vaaliprosessin työstäminen rasitti selvästi Karzaita ja Eikenberrystä, ja se heijastui heidän kanssakäymiseensä. Karzai kertoi syyskuun 1. päivän tapaamisessa Eikenberrylle aikovansa ehdottomasti konsultoida ja kertoa hallinnollisista valinnoistaan Yhdysvalloille.¹⁸⁹ Myös tämä tapa vakuutella ja myönnyttää oli totuttua käytöstä Karzain puolelta. Hän tiesi, mitä Yhdysvallat halusi kuulla, mutta aikoiko hän todellakin informoida ja kysyä Yhdysvaltojen mielipidettä hänen henkilövalintoihinsa? Sähköiden valossa on luettavissa, ettei Karzai ainakaan aiemmin ollut toiminut näin Yhdysvaltojen mielestä.

Vaikka vielä syyskuun alkupäivinä toista kierrosta pidettiin epätodennäköisenä suurlähetystön puolelta, mutta jo syyskuun 6. päivänä lähetetyssä sähkössä aletaan ennakoimaan mahdollista lokakuussa tapahtuvaa toista kierrosta.¹⁹⁰ Äänten lasku on edelleen kesken ja valituksia on tehty paljon. Karzai yrittää Yhdysvaltojen mukaan painostaa poliittisesti IEC:a julkaisemaan tulokset mahdollisimman nopeasti.

¹⁸⁸ 09KABUL2681, 3.9. Embassy Kabul, Wikileaks

¹⁸⁹ 09KABUL2681, 3.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁹⁰ 09KABUL89, 6.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

Yhdysvaltojen mukaan Karzai halusi oman etunsa vuoksi nopean tuloksen julistamisen, jotta mahdollista vilppiä ei ehdittäisi tutkia tarkkaan.¹⁹¹

Samaan aikaan kiilaa Yhdysvaltojen ja Karzain välille löi siviileihin kohdistunut isku Kunduzin provinssissa. Yhdysvallat kertoi iskun olleen suunnattu Talibania vastaan. Karzai kommentoi iskua kovaan sävyyn ja halusi oman tutkimusryhmänsä tutkivan asiaa. Aiemmin siviileihin kohdistuneet iskut olivat nostattaneet suurta tyytymättömyyttä ja vihaa Yhdysvaltoja ja sen liittolaisia kohtaan. Eikenberry kommentoi sähkössä, kuinka tapahtuma sattui herkkään aikaan Karzain hallinnon ja kansainvälisen liittouman välisten suhteiden kannalta. Eikenberry pelkää tapahtuman aiheuttavan entisestään kasvavaa kritiikkiä afgaanien keskuudessa kansainvälistä läsnäoloa vastaan.¹⁹² Eikenberryn huoli oli relevantti, sillä Karzai mainitsi usein puheissaan medialle siviileihin kohdistuneet iskut. Presidenttinä Karzai oli syystäkin iskuista vihainen, mutta on syytä myös pohtia, tarjosivatko ne hänelle myös poliittisen lyömäaseen Yhdysvaltoja ja sen liittolaisia vastaan. Liittouman jäsenet eivät kaivanneet yhtään enempää Afganistanin kansan yleisen mielipiteen kääntymistä liittoumaa vastaan, koska se hankaloitti heidän työtään entisestään ja horjutti myös maan heikkoa poliittista tilannetta.

Tilanne Karzain, liittouman ja Yhdysvaltain välillä huononi entisestään syyskuun alkupäivinä. Karzai oli julkisesti ja yksityisesti edelleen syyttänyt kansainvälistä liittoumaa yrityksistä heikentää hänen mahdollisuuksiaan tulla uudelleenvalituksi puuttumalla ääntenlaskuprosessiin. Suurlähetystö päätti julkaista lehdistötiedotteen ja viestittää, kuin Yhdysvallat ja kansainvälinen liittouma ottivat kaikki syytteet vaalivilpistä erittäin tosissaan, ja että kaikki vilppiepäilyt tutkitaan perusteellisesti. Myös YK:n Afganistanin poliittisen operaation edustaja Kai Eide julkaisi saman sisältöisen tiedotteen vahvistaen Yhdysvaltain ja liittouman kantaa asiaan. Tiedotteessa korostettiin, kuinka laillisella vaaliprosessilla oli elintärkeä merkitys kansainvälisen liittoumalle siksi, että se olisi toimintakykyinen yhdessä uuden Afganistanin hallinnon

¹⁹¹ 09KABUL2690, 6.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁹² 09KABUL2713, 7.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

kanssa.¹⁹³ Näillä ulostuloilla Yhdysvallat ja kansainvälinen liittouma halusivat katkaista mahdollisimman nopeasti Karzain ja muidenkin ehdokkaiden levittämiltä huhuilta siivet.

Sähkeessä Eikenberryn kuvailee Karzain vaikuttavan erittäin päättäväiseltä aikomuksessaan voittaa vaalit ensimmäisellä kierroksella. Hän myös epäilee Karzain hyökkäävän liittouman kimppuun julkisesti vetääkseen huomion pois itseensä kohdistuvista syytöksistä.¹⁹⁴

Keskustelua, rajanvetoa ja eräänlaista henkien taistoa käytiin jatkuvasti myös median välityksellä Karzain ja Yhdysvaltojen välillä. Erityisesti Karzain ulostulot Afganistanin mediassa saivat Yhdysvaltojen edustajat usein hermostumaan ja niitä seurattiin tarkasti.

Suurlähetystö jatkoi ääntenlaskun tuloksia odotellessa neuvotteluja jatkuvasti muidenkin presidenttiehdokkaiden ja poliittisten toimijoiden kanssa. Yhteistä näissä keskusteluissa oli usein se, että useimmat heistä esittivät yleensä negatiivisia kommentteja ja arvioita Karzaista. Moni kommentoi myös Karzain päävastustajana pidetyn Abdullahin olevan myös korruptoitunut. Keskustelut saivat usein myös erikoisia ja huvittaviltakin kuulostavia piirteitä. Esimerkiksi Nangarharin alueen kuvernööri Sherzai kommentoi Eikenberrylle heidän tapaamisessaan 30. elokuuta aikoneensa pyrkiä Karzain vastaehdokkaaksi, mutta perui aikeensa, kun Karzai lähetti hänelle Koraanin kopion pyytäen samalla tätä olla ryhtymättä ehdokkaaksi. Tapaamisessa Sherzai kertoi myös aikeistaan jatkaa Karzain painostamista ja muistuttavansa tätä Yhdysvaltojen roolista hänen poliittisessa nousussaan presidentiksi. Eikenberry toteaa sähkeen lopussa tilanteen vaikuttavan siltä, että Sherzai pyrki vaikuttamaan puheillaan omaan vaalienjälkeiseen asemaansa.¹⁹⁵ Samankaltaisia vaikuttamispyrkimyksiä oli nähtävissä muidenkin poliittisten toimijoiden puheissa ja teoissa. Karzai oli asemansa vuoksi helpoin kohde muille afganistanilaisille politikaille ja korruptiosyytökset olivat vaalien vuoksi päivästä toiseen esillä tiedotusvälineissä kansallisesti ja globaalisti.

¹⁹³ 09KABUL2748, 8.9. Embassy of Kabul, Wikileaks.

¹⁹⁴ 09KABUL2748, 8.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

¹⁹⁵ 09KABUL2758, 10.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

Kansan jakaantuminen vaalien aikana ja sen jälkeen huolestutti Yhdysvaltojen edustajia. Erityisesti tämä herätti huolta vaalipäivän jälkeisenä aikana. Presidenttiehdokkaiden ja heidän kannattajiensa lausunnot ja käytös lietsoivat koko ajan jakaantumisen tilaa.¹⁹⁶

Läpi vaaliprosessin lähetystön sähkeissä puhutaan vaaliprosessin onnistumisen tärkeydestä ja demokration juurruttamisesta maahan. Tässä yhteydessä ei juurikaan muisteta sitä faktaa, että afganistanilaisten silmissä hallinnolliset rakenteet ja poliitikot nähtiin usein epäluotettavina. Korruptiosta kyllä puhuttiin ja ymmärrettiin kansan pitävän poliittisia johtajia usein epäluotettavina, mutta Yhdysvaltain edustajat eivät täysin käsittäneet, kuinka koko demokration ja toimivan hallinnon käsite saattoi tuntua absurdilta tavalliselle kansalaiselle, joka oli tottunut etnisten perusteiden pohjalta tehtävään politiikkaan. Tulevaisuudessa asiat voivat silti muuttua ja kuten Roberts toteaa, ei epävakauden tila anna olettaa, että se tulisi aina olemaan maan hallinnon kohtalona¹⁹⁷.

Yhdysvallat oli jatkuvassa yhteydessä Abdullahin kanssa. 9.syyskuuta pidetyssä tapaamisessa suurlähetystön edustajien kanssa Abdullah oli miettinyt seuraavia siirtojaan vaaleissa. Sähkeessä Abdullahia kuvaillaan väsyneeksi mutta rentoutuneeksi ja kuinka hän oli tuonut esiin omaa huumoriaan kuten aiemmissakin tapaamisissa.¹⁹⁸ Kun verrataan sähkeitten tyyliä ja käytettyjä adjektiiveja presidenttiehdokkaista, käytettiin Karzaista useammin negatiivisempia ilmaisuja, kun taas Abdullahia kuvataan positiivisemmin. Karzai kuvattiin usein hermostuneeksi, stressaantuneeksi ja jopa harhaiseksi. Abdullahia taas kuvailtiin humoristiseksi ja rennoksi tai vastaavin adjektiivein. Osasyynä voi olla se, että vaaliprosessi oli Karzaille stressaavampi, kun taas Abdullahille tilanteen voi katsoa olleen helpompi ja hänen saavuttavan jotain häviölläkin. Karzai taas kokisi tappion nöyryyttävänä, mikä heijastui hänen käytökseensä. On myös syytä huomioida, että Yhdysvaltojen mahdollinen positiivisempi suhtautuminen Abdullahiin tulee esiin sähkeissä. Abdullahia koskevat sähkeet ovat

¹⁹⁶ 09KABUL2765, 10.9. Embassy Kabul, Wikileaks

¹⁹⁷ Roberts 2009, 39.

¹⁹⁸ 09KABUL2768, 10.9.Embassy Kabul, Wikileaks.

ilmaisultaan ja sisällöltään useammin neutraaleja tai positiiviseen sävyyn Abdullahia kommentoivia. Vaalien kireä tilanne taas vaikutti Karzain ja Yhdysvaltojen väliseen kommunikointityyliin negatiivisesti. Lisäksi kanssakäyminen Karzain kanssa oli tiiviimpää ja se tiedon määrä, mikä Karzaista vaalikampanjain ja tuloslaskennan aikana suurlähetystölle välittyi, oli todella suuri.

Eikenberry totesi Abdullahille, että tämän käytös ja tapa toimia oli tehnyt hänestä jo nyt johtohahmon. Lähettiläään mukaan Abdullahilla oli hyvä poliittinen tulevaisuus vielä edessään vaalitappiosta riippumatta. Eikenberry korosti taas kerran myös vaalien ja niiden onnistuneen läpiviennin merkitystä Yhdysvalloille sekä huomauttaa jälleen kerran Yhdysvaltojen vuosikausien panostuksesta Afganistaniin.¹⁹⁹ Nämä jatkuvat muistutukset vaikuttavat toisinaan yrityksiltä vedota kiitollisuudentunteeseen tai jopa lievältä painostamiselta.

Tapaamisen aikana puhuttiin paljon Karzaista. Useiden vastaehdokastapaamisen päätarkoitus tuntuu usein olevan tietojen ja ajatusten vaihtaminen Karzaista. Abdullah kertoi Karzain joukkojen ottaneen yhteyttä häneen ja he olivat ehdottaneet sopimusta, jossa Abdullah vetäytyisi vaalikamppailusta sivuun. Abdullah kertoi kieltäytyneensä ja ehdottaneensa Karzaille, että tämän kannattaisi vetäytyä vaaleista, jotta hän ei pyyhkisi poliittista perintöään pois. Abdullahin mukaan vetäytymällä vaaleista Karzain tekemät virheet unohdettaisiin ja häntä muistettaisiin vain hyvällä.²⁰⁰

Abdullahin ja Karzain suhde vaikutti hyvin monimutkaiselta. Yhdysvaltain kommunikointi Abdullahin kanssa ärsytti selvästi Karzaita ja voi olla osittain syy siihen, miksi hän oli niin epäluuloinen Yhdysvaltojen suhteen. Tapaamisten perusteella vaikuttaa, että suhde Abdullahin ja lähetystön edustajien välillä kanssa oli vapautuneempi ja läheisempi verrattuna Karzain suhteeseen lähetystön edustajien kanssa. On silti muistettava, että Abdullah oli poliittisesti helpommassa asemassa Karzaihin verrattuna, eikä hän joutunut kantamaan yhtä suurta poliittista vastuuta

¹⁹⁹ 09KABUL2768, 10.9.Embassy Kabul, Wikileaks.

²⁰⁰ 09KABUL2768, 10.9.Embassy Kabul, Wikileaks.

harteillaan. Karzaita taas painoivat istuvan presidentin velvollisuudet ja suurempi paine voittaa vaalit.

Syyskuun 16. päivä IEC julkaisi lopulliset äänimäärät ja niiden jakautumisen. Karzai sai IEC:n mukaan 54,62 % äänistä ja Abdullah 27,75%. Tulos oli kuitenkin edelleen epävarma, sillä ääniä oli poistettu vilppiepäilyjen ja muiden epäselvyyksien vuoksi. . Lähetystössä pidettiin tässä vaiheessa toista kierrosta epätodennäköisenä, mutta he myönsivät kaiken olevan vielä mahdollista tilanteen ollessa sekava. ²⁰¹

Vielä 16. syyskuuta Abdullah oli vankasti sitä mieltä, ettei liity Karzain hallintoon. Abdullahin mukaan Karzai tavoitteli vain omaa etuaan ja hallinnoi korruptiota välineenä käyttäen. ²⁰² Abdullah ilmaisi edelleen syyskuun lopussa ja lokakuun alussa, ettei osallistuisi samaan hallintoon Karzain kanssa, vaikka tämä yrittikin häntä saada mukaan. ²⁰³ Ghani oli kuitenkin aiemmin esittänyt Eikenberrylle epäilyksensä, jonka mukaan Abdullah ei aidosti toivo toista kierrosta ja pitkittää vaaliprosessia omasta puolestaan vain sen vuoksi, että hän saisi tulevassa hallinnossa paremman aseman itselleen. ²⁰⁴

Eikenberry kuvailee syyskuisessa sähköisessä Karzain olevan jalomielinen, kun hän tuntee itsensä itsevarmaksi, ja puolustuskannalla, kun hän on huolestunut. Samassa sähköisessä Eikenberry tuo esiin myös, kuinka Karzai oli 17. syyskuuta pitämässään lehdistötilaisuudessa ollut sovitteluvainen ja sanoi olevansa valmis parantamaan suhdetta Yhdysvaltojen kanssa. Eikenberry kuvaili sähköisessä Karzain tuoneen tunteensa näkyvästi esille koko vaaliprosessin ajan. ²⁰⁵ Sähkeen sävystä ja tavasta kuvailla Karzaita on luettavissa, että Karzain käytös vaaliprosessin aikana ei miellytä Yhdysvaltoja. Sen näkökulmasta Karzain tunteiden heilahtelu ja niiden voimakas esiin tuominen herättää levottomuutta.

²⁰¹ 09KABUL2827_a, 17.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

²⁰² 09KABUL2834, 19.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

²⁰³ 09KABUL3157, 6.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²⁰⁴ 09KABUL2832, 19.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

²⁰⁵ 09KABUL2835_a, 19.9. Embassy Kabul, Wikileaks.

Tapaamisessaan ehdokas Ghanin kanssa Eikenberry kävi läpi Yhdysvaltojen toiveita Karzaille Afganistanin hallinnoinnista ja yhteistyöstä Yhdysvaltain kanssa. Ghani kertoi Eikenberrylle näkemyksiään maan tulevaisuudesta. Molemmat osapuolet kuvailevat Karzaita ja hänen toimiaan voimakassävyysesti. Erityisesti Yhdysvaltain turhautuminen tulee esiin Eikenberryn kommentista "...pyrkimyksemme auttaa rakentamaan valtion instituutioita eivät ole onnistuneet ja Washington ei ole halukas aloittamaan uudelleen alusta (samaa prosessia)". Tämän kommentin voi katsoa tarkoittavan, että vaikka Karzai ei ole se parhain vaihtoehto Yhdysvalloille, eivät he halua yrittää aloittaa hallinnon rakentamista uusien henkilöidenkään voimin.²⁰⁶

Tilannetta Yhdysvaltain näkökulmasta korruptioon kuvaa Eikenberryn kommentti, jonka hän on kirjoittanut Karzain veljen, Ahmed Wali Karzain, kanssa käydystä tapaamisesta. Eikenberryn mukaan tapaaminen nosti esiin ja alleviivasi Yhdysvaltain suurinta ongelmaa Afganistanin suhteen: "...miten taistella korruptiota vastaan ja sitouttaa kansaa hallintoonsa, kun hallituksen keskeiset virkamiehet ovat itse korruptoituneita". Eikenberry ilmaisee siis suoraan, että hallinnon avainhenkilöt ovat korruptoituneita ja se on suurin haaste Yhdysvalloille yrityksessä luoda vakaata hallintoa maahan.²⁰⁷ Merkittävää tässä tutkimukseni kannalta on se, että koska Eikenberry kirjoittaa näin tavattuaan presidentin veljen. Luottamus Ahmed Wali Karzaita kohtaan on sähkeen perusteella olematon ja häntä pidetään hyvin korruptoituneena. Tämä ei voi olla vaikuttamatta Yhdysvaltain näkemykseen presidentti Karzaista. Karzain perheeseen ja lähipiiriin ei luoteta.

Vaikka Yhdysvallat toisti usein Karzain ja hänen hallintonsa olevan korruptoitunut, toivat he myös ilmi sen, että pitivät useita henkilöitä pätevinä virkamiehinä. Eikenberry kuvaileekin, kuinka jatkuvassa korruptiopuheen täyteisessä ilmapiirissä on helppo unohtaa tämä seikka. Eikenberry toivoo myös, että Yhdysvaltojen kyvykkäinä pitämät virkamiehet jatkaisivat tulevassa Karzain hallinnossa.²⁰⁸ Eikenberryn kommentti

²⁰⁶ 09KABUL2832, 19.9. Embassy of Kabul, Wikileaks.

²⁰⁷ 09KABUL3068, 3.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²⁰⁸ 09KABUL3070, 3.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

lokakuun 3. päivänä lähetetyssä sähkössä kertoo sen, että Yhdysvallat on tässä vaiheessa myös vakuuttunut Karzain jatkavan presidenttinä.

Tilanne vaalien toisen kierroksen suhteen oli edelleen lokakuun alkupuolella epäselvä. Sähköiden sisällön perusteella syys- ja lokakuussa tapaamiset jatkuivat ehdokkaiden ja hallinnon virkamiesten kanssa samaan tapaan. Sähköistä on luettavissa vaalien aiheuttamaa turhautumista ja sähköistä tunnelmaa niin Kabuln lähetystön kuin Afganistanin hallinnon puolelta. Vaaliprosessi oli kestänyt virallisesti kuitenkin jo puolen vuoden ajan, keväästä syksyyn. Tuloksia odotettiin ja toivottiin malttamattomana. Vaaliprosessin kesto kertoo myös siitä, kuinka valtava ponnistus vaalit olivat Afganistanille ja että tällainen prosessi ei ollut vielä maalle niin tuttua, että se olisi tapahtunut nopeasti. Myös vaalivilppiepäilyjen selvittäminen hidasti prosessia merkittävästi.

Aika ajoin Afganistanissa vierailleet Yhdysvaltain kongressin delegaatiot saivat lähetystöltä tilannekatsauksen tilanteesta. Lokakuun 8. päivä laaditussa sähkössä senaattori Inoyen delegaatiolle Eikenberry kertoo Karzain suoraan voittoon olevan edelleen mahdollisuus ensimmäisellä kierroksella.²⁰⁹ Afganistanissa perustuslaki vaatii äänienemmistön voittoon ensimmäisellä kierroksella. Jos yksikään ehdokkaista ei saa enemmistöä, on järjestettävä toinen äänestyskierros.²¹⁰

Eikenberry kertoi lähetystön myös kertoneen julkisesti suoraan, että vaalit eivät tule olemaan täydellisesti onnistuneet, mutta ne edustavat silti kansan enemmistön toivetta. Eikenberry jatkaa “ viime kädessä (vaalien tuloksen) ratkaisee se, hyväksyykö Afganistanin kansa vaalituloksen ja muodostaako uusi presidentti toimintakykyisen ja rehellisen hallinnon...”²¹¹ Kaikkein tärkeintä Yhdysvalloille oli, että vaalien avulla maa vakautuisi ja Yhdysvallat voisi poistua maasta hallitusti.

²⁰⁹ 09KABUL3177, 8.10 Embassy Kabul, Wikileaks.

²¹⁰ Weidmann & Callen 2012, 60.

²¹¹ 09KABUL3177, 8.10 Embassy Kabul, Wikileaks.

2.5. Pitkittynyt vaaliprosessi päättyy

Pitkittyneen tuloslaskennan ja muiden vaaleihin liittyvien epäselvyyksien jälkeen Karzai ja IEC julistivat viimein 20. lokakuuta vaalien etenevän toiselle kierrokselle. Karzai piti lehdistötilaisuuden presidentin palatsissa ja ilmoitti, että toinen kierros toteutettaisiin lokakuun alkupuolella. Karzai ylisti ensimmäistä kierrosta menestykseksi, vaikka tosi asiassa hän oli vastustanut toista kierrosta alusta lähtien, koska koki sen nöyryyttävänä ja omaa uskottavuuttaan syöväenä. Lehdistötilaisuutta oli myös edeltänyt yli kolmen tunnin mittainen suljettujen ovien neuvottelu Eikenberryn, senaattori John Kerryn ja Karzain ja hänen hallinnon jäsenten kanssa. Neuvottelussa oli käyty läpi toisen kierroksen julkistamisen yksityiskohtia oli käyty läpi. Neuvottelu ei ilmeisesti ollut helppo, mutta lopulta Yhdysvallat oli tyytyväinen Karzain pitämään lehdistötilaisuuteen. Sekä Karzai että Abdullah esittivät julkisen tukensa ja hyväksyntänsä toiselle kierrokselle.²¹²

Seuraavana päivänä Eikenberry tapasi toiselle kierrokselle edenneet Karzain ja Abdullahin. Tapaamisessa Karzain kanssa Eikenberry selkeytti Yhdysvaltain linjaa toisen kierroksen suhteen. Sähkeessä Karzaita kuvaillaan väsyneeksi, mutta itsevarmaksi. Eikenberry pyytää Karzaita huomioimaan, että vaikka yksittäiset kansalaiset voivat kertoa jotain muuta, on Yhdysvaltain lähetystö se oikea ja virallinen ääni Yhdysvaltain poliittiselle linjalle Kabulissa. Yhdysvallat myös kannusti Karzaita ja Abdullahia vuoropuheluun keskenään ja puhumaan mahdollisesta yhteistyöstä julkisesti.

Tapaaminen Abdullahin kanssa sujui aluksi samaan positiiviseen tyyliin kuin aiemmatkin heidän tapaamisensa. Jotain vaalitulanteen muuttumisesta kertoo kuitenkin tyyli, millä Abdullah puhui ja kuinka hän varoitti Yhdysvaltoja liikaa puuttumasta toisen kierroksen etenemiseen. Eikenberry oli varoittanut Abdullahia arvostelemasta IEC:n työtä ja tästä

²¹² 09KABUL3378, 20.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

Abdullah ei pitänyt. Abdullah myös kertoi puhuneensa puhelimesta Karzain kanssa edellisenä päivänä. Puhelu oli Abdullahin mukaan ollut onnistunut.²¹³

Sähkeen lopussa Eikenberry kertoo lähetystön jatkavan ponnistelujaan vaalien eteen, muun muassa tuoden jatkuvasti esiin mediassa ja keskustelukumppaneilleen, että Yhdysvallat on sitoutunut toisen kierroksen onnistuneeseen läpiviemiseen ja että kansainvälisellä liittoumalla ei ole tarkoituksena edistää koalitiollahituksen syntymistä.²¹⁴ Tällä haluttiin painottaa, että Yhdysvallat haluaa todella edistää selkeästi kansan toiveen toteutumista, eikä perinteiseen tapaan tehtyjä sopimuksia solmittaisi ehdokkaiden ja muiden poliittisten virkamiesten välillä. Tai jos niin tehtäisiin, se tapahtuisi mahdollisimman läpinäkyvästi. Eikenberry myös kirjoittaa kuinka lähetystö aikoo olla tulevina päivinä tarkkaavainen tilanteen etenemisen suhteen ja lähetystön aikovan julkisesti ylistää Karzain päätöstä julkistaa toinen kierros, mikä kuului hänen tehtäväkseen virassa olevana presidenttinä.²¹⁵ Sähkeestä käy ilmi, että oisen kierroksen merkitystä pidettiin erittäin Eikenberry kuvailee tarkkaan, miten lähetystö aikoo menetellä suhteessa ehdokkasiin, julkiseen keskusteluun ja vaaliprosessin etenemiseen. Usko vaaliprosessin muutoksen tekevään vaikutukseen oli olemassa, vaikka samalla lähetystö oli sitä mieltä, että sekä Karzai että Abdullah tulisivat toteuttamaan toisen kierroksen suhteen niin paljon vilppiä kuin mahdollista²¹⁶

Vaalit saivat uuden ei-toivotun piirteen lokakuun lopulla, kun Yhdysvaltain näkökulmasta positiivisempi vaihtoehto Abdullah ilmaisi aikeita sittenkin boikotoida toista kierrosta, jonka oli tarkoitus huipentua 7.11 äänestyspäivään. Abdullah ei ollut vakuuttunut, että vaalit onnistuisivat toisellakaan kierroksella. Vaikka lähetystö osoittaa Abdullahille ymmärrystä asian suhteen, Eikenberry kuvailee Abdullahin toimintaa myös poliittiseksi uhkapeliksi. Abdullahin toimintatapa ei varmasti miellyttänyt Yhdysvaltoja, joka oli toivonut selkeää ja mahdollisimman läpinäkyvää toista kierrosta ehdokkaiden

²¹³ 09KABUL3387, 21.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²¹⁴ 09KABUL3387, 21.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²¹⁵ 09KABUL3387, 21.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²¹⁶ 09KABUL3397, 24.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

välillä.²¹⁷ Nyt myös Abdullah osoitti samanlaista arvaamattomuutta, mihin Yhdysvallat oli tottunut Karzain kanssa.

Epäselvä tilanne tahrasi vaalien ja myös Yhdysvaltain uskottavuutta. Toinen kierros oli nähty parhaana vaihtoehtona demokratian uskottavuuden ja paremman hallinnon rakentamisen kannalta. Toista kierrosta pidettiin myös Karzain aseman kannalta parhaana pohjana, jos hänet valittaisiin uudelleen presidentiksi.²¹⁸

Lokakuun lopun erillisissä tapaamisissa ehdokkaiden kanssa Eikenberry kävi läpi samoja teemoja ehdokkaiden kanssa. Abdullah vaikutti lähettilään mukaan surulliselta, kun taas Karzai oli luottavaisempi. Eikenberry kannusti heitä yhteiseen neuvotteluun, joissa he voisivat vetää suuntaviivoja maan tulevaisuudesta. Lähettiläs pyysi myös Karzaita olemaan jalomielinen Abdullahia kohtaa, sillä Karzain oma poliittinen asema oli paljon vahvempi verrattuna Abdullahiin.²¹⁹ Yhteisestä neuvottelu tilanteesta sovittiin pidettäväksi 28.10.²²⁰

Pitkään jatkunut vaalitaistelu sai lopullisen käännteensä marraskuun ensimmäisenä päivänä, kun Abdullah ilmoitti lehdistötilaisuudessa vetäytyvänsä toiselta kierrokselta. Abdullah oli puheissaan kriittinen Karzaita kohtaan, mutta ei silti kutsunut vaaleja enää vilpillisiksi. Abdullah oli puhunut ennen tilaisuutta Eikenberryn kanssa puhelimesta ja lähettiläs oli yrittänyt vielä vedota Abdullahiin, jotta tämä kävisi vaalit loppuun saakka. Yhdysvaltain epäilykset Karzain ja Abdullahin välisestä sopimuksesta ja Abdullahin halusta saavuttaa sopiva asema itselleen hallinnossa olivat vain kasvaneet. Päätös vetäytyä toiselta kierrokselta tuki näitä epäilyksiä. Eikenberry antoi Abdullahin ymmärtää, että vetäytyminen ja vaalien legitimitietin arvostelu voisi vaikuttaa haitallisesti tämän suhteisiin Yhdysvaltojen ja kansainvälisen liittouman kanssa.²²¹

²¹⁷ 09KABUL3414, 26.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²¹⁸ 09KABUL3420, 26.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²¹⁹ 09KABUL3445, 27.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²²⁰ 09KABUL3459, 28.10. Embassy Kabul, Wikileaks.

²²¹ 09KABUL3484_a, 1.11. Embassy Kabul, Wikileaks.

IEC julisti Karzain presidentinvaalien voittajaksi 2. marraskuuta. Lähetystön mukaan vaalikamppailu ei kuitenkaan vielä ollut täysin selvä lähetystön mukaan, sillä Abdullah saattoi vielä valittaa päätöksestä. Abdullah pitkittikin päätöstään vielä, mikä hermostutti lähetystöä. Selkeys tilanteeseen saatiin marraskuun 4. päivä., kun Abdullah viimein ilmoitti, ettei aio viedä vaalitulosta oikeuteen vaikkei pitänyt sitä laillisena. Hän moitti lopputulosta, mutta ilmoitti vaalien olevan hänen näkökulmastaan ohi ja vaalituloksen selvä.²²²

Tietämättömyys, välinpitämättömyys ja myös väärät oletukset ovat leimanneet Yhdysvaltojen suhtautumista Afganistaniin alueeseen ja se on vaikeuttanut muun muassa ulkopoliittikkaa ja diplomatiaa.²²³ Saikalin esittämä ajatus konkretisoituu näkemykseni mukaan tutkimuksessani. Yhdysvallat ei vaaliprosessin aikana kyennyt ottamaan tarpeeksi hyvin huomioon Afganistanin kansan näkemystä vaaleissa ja sille tuotti vaikeuksia toimia poliittisesti tempoilevilta vaikuttavilta afgaanipoliitikkojen kanssa.

Ulkopuolisten voimien ja valtioiden toiminnalle Afganistanissa on ollut tyypillistä maassa olemisen ja sen asioihin sitoutumisen lyhytkestoisuus. Institutionaalinen muisti maan paikallisten yhteisöjen ja poliittisista traditioista tarttuu lyhyessä ajassa vain rajallisesti mieliin.²²⁴ Näin kävi myös Yhdysvaltojen ja kansainvälisen liittouman suhteen ja tämä Robertsinkin esittämä teoria selittää hyvin Yhdysvaltain ja kansainvälisen liittouman ongelmia vaalien aikana Afganistanin poliittisten toimijoiden kanssa.

Tutkimukseni lähdeaineiston merkityksen nostaa esiin Sharpin havainnointi, kuinka yksi Wikileaksinkin hyödyistä on se, kuinka se näyttää amerikkalaisille sen todellisuuden, kuinka vaikeaa Yhdysvaltojen on saada asioita läpi haluamallaan tavalla.²²⁵ Tämän pystyi havaitsemaan vaalien aikana lähteeni perusteella selkeästi. Afganistanin hallinnon edustajia oli vaikea koota demokraattisten vaalien ajatuksen äärelle ja vaalien ajan

²²² 09KABUL3553_a, 4.11. Embassy Kabul, Wikileaks.

²²³ Saikal, 2006.

²²⁴ Roberts 2009, 32.

²²⁵ Sharp 2012, 176.

keskustelu ajautui usein eri ehdokkaiden välienselvittelyyn. Kun puoli vuotta kestänyt monivaiheinen ja vaaliprosessi oli viimein tullut päätökseensä, voidaan kysyä, mitkä yhdysvaltain tavoitteista vaalien suhteen toteutuivat. Vaaleihin oli lähdetty suurin toivein ja odotuksin demokratiasta, mutta erityisesti pitkittynyt tulosten laskenta aiheutti näiden toiveiden osittaisen tuhoutumisen.

Loppulause

Yhdysvaltojen suurlähetystö toimi aktiivisesti Afganistanin vuoden 2009 presidentinvaalien taustalla. Tutkin pro-gradussani lähetystön kanssakäymistä Hamid Karzain, hänen hallintonsa virkamiesten sekä muiden Afganistanin poliittisten toimijoiden kanssa. Suurlähettiläs, muut lähettiläät ja lähetystön työntekijät keskittyivät keväästä marraskuuhun saakka tiiviisti vaalikampanjan ja vaalituloksen seuraamiseen ja analysoimiseen. Yhteistyötä tehtiin tiiviisti myös kansainvälisen liittouman yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhdysvallat panosti valtavasti aikaa ja rahaa vaaleihin, sillä se odotti ja toivoi vaalien olevan osoitus Afganistanin edistyksestä ja sen kulkemisesta kohti demokratiaa.

Suurlähetystön työntekijät tapasivat vaaliprosessin aikana lukemattomia kertoja Karzain ja tämän omia virkamiehiä sekä poliittisia vastustajia. Yhdysvaltain näkemykseen Karzaista ja tämän hallinnosta ei voinut olla vaikuttamatta jatkuva tiedonmäärä, jota se sai varsinkin vaalikampanjan ja vaalipäivän jälkeisenä aikana ehdokkailta, heidän omalta kampanjaväeltään ja poliittisilta avustajiltaan. Yhdysvallat odotti ja toivoi vaalien olevan osoitus Afganistanin edistyksestä ja sen kulkemisesta kohti demokratiaa.

Karzain omat virkamiehet antoivat usein negatiivisia lausuntoja hänen tavastaan johtaa tai kritisoivat muuten tämän käytöstä. Toisinaan he myös puolustivat Karzaita. Ei ollut poikkeavaa, että saman tapaamisen aikana Karzain oma virkamies sekä haukkui että kehui hänet. Myös Yhdysvaltojen edustajien ja Karzain välisistä suhteista tuntuu kaikilla vaalien osapuolilla olleen mielipide. Usein nämä mielipiteet erosivat paljon toisistaan.

Muidenkin ehdokkaiden kohdalla omat virkamiehet tai kannattajina pidetyt henkilöt saattoivat arvostella rajusti tai kertoa informaatiota heidän toimistaan. Karzain ollessa hallitseva presidentti ja todennäköisesti tulevakin, korostui negatiivisen tiedon painoarvo hänen kohdallaan erityisesti. Lisäksi poliittisten virkamiesten käytös leimasi myös heidät itsensä. Käsitys korruptoituneesta ja sekavasta hallinnosta vaalituloksen ollessa kuumimmillaan vain vahvistui lähetystön silmissä, kun eri osapuolet kertoivat näkemyksiään ja tilannekatsauksiaan muista hallinnon edustajista. Tiedonvaihto on

normaalia diplomaattista kanssakäymistä, mutta ei niissä mitoituissa ja niissä puheen sävyissä, mitä afganistanilaiset toisinaan käyttivät vaalien yhteydessä. Nähtävissä on myös se, että välittämällä tietoja Yhdysvalloille, saattoivat jotkut ajatella parantelevansa omaa asemaansa Yhdysvaltain silmissä. Vaalien merkitys oli myös monelle afgaanipoliitikolle suuri ja he pyrkivät asemoimaan oman asemansa sekä tulevassa hallinnossa sekä Yhdysvaltain silmissä.

Eri skenaarioiden ja salaliittoteorioiden pohtiminen ja pääehdokkaiden provosoivien puheiden aiheuttamien haittojen selvittäminen kävi välillä työlääksi ja sähkeistä on luettavissa muun muassa Eikenberryn turhautuminen paikalliseen politikointiin.

Suurlähetystön edustajat saivat kuulla näitä puheita usealta taholta jatkuvasti ja ne eivät voineet olla vaikuttamatta heidän tapansa toimia. Vaikka kokeneet lähettiläät ymmärsivät kyseessä olevan maan tapa ja muutenkin haastava poliittinen tilanne, oli heidän mietittävä tarkkaan, miten he suhtautuivat ja reagoivat saamiinsa tietoihin. Heidän oli myös pidettävä sopiva etäisyys Karzaihin, jotta häntä vastustavat tahot eivät kokisi Yhdysvaltoja puolueelliseksi. Yhdysvalloille ehdoton edellytys Afganistanissa toimimiselle oli se, että vaalien kautta Afganistan ottaisi aidosti askeleen kohti demokratiaa ja että tämä välittyisi myös muualle maailmaan.

Demokratian toteutuminen oli tärkeää siksi, että vain näin Yhdysvallat voisi oikeuttaa läsnäolonsa Afganistanissa ja saada tukea toimilleen niin kotimaastaan kuin liittoutuneilta. Pitkään jatkunut sota haluttiin saada päätökseen ja sen ei nähty onnistuvan ilman toimivaa Afganistanin omaa hallintoa.

Oliko Karzai Yhdysvaltojen valinta ja ennakkosuosikki Afganistanin presidentinvaaleissa 2009? Kyllä ja ei. Yhdysvallat ei uskonut kenenkään pystyvän voittamaan Karzaita vaaleissa ja häntä pidettiin todennäköisenä voittajana. Mutta Yhdysvaltain suosikki hän ei ollut, ei edes yksi suosikeista. Karzain ja Yhdysvaltain väliset suhteet eivät kokeneet tasapainon hetkiä kovinkaan useasti vaalien aikana. Lähestystö vaikutti ajoittain uupuneelta toistuviin ongelmiin Karzain kanssa. Myös hänen ailahtelevat mielipiteet ja pisteliäs verbaliikka aiheuttivat usein paheksuntaa lähestystön virkamiesten parissa.

Vaikka Karzain voittoon uskottiin, toive hallinnon uudistumisesta oli kuitenkin olemassa. Karzai oli nähty eräänlaisena kompromissina maan johtoon jo 2000-luvun alussa. Sähkeiden perusteella tilanne oli samankaltainen vielä vuonna 2009. Vaikka tätä ei suoraan sanota sähkeissä, voi Yhdysvaltojen edustajien mielipiteen Karzaista lukea osittain rivien välistä.

Suoraa toivetta tai käskyä Yhdysvaltojen edustajat eivät ministerivalintojen tai muidenkaan nimitysten suhteen antaneet, mutta selvää pyrkimystä Karzain ohjailuun valinnoissa on huomattavissa. Toisaalta on huomioitava, että Yhdysvallat toivoi Afganistanin kulkevan nimenomaan paremman hallinnon suuntaan, joten on syytä olettaa sen toivoneen Karzain valitsevan kyvykkäitä ministereitä ja jatkavan Afganistanin hallinnon uudelleenrakennusta hyväksi havaittujen henkilöiden kanssa.

Yhdysvaltain suurlähetystön suhtautuminen Karzaihin muuttui jossain määrin vaaliprosessin aikana. Vaalien alkuvaiheessa sähkeistä voi päätellä, että vaihtoehtoa Karzain hallinnolle toivottiin ja odotettiin, siitäkin huolimatta, että Karzain voittoa pidettiin erittäin todennäköisenä. Kokonaisuudessa ilmapiiri oli vaalien suhteen toiveikas erityisesti vaalikampanjan alkupuolella. Odotukset lähtivät laskuun, kun kampanjointi osoittautui hyvin riitaiseksi ja ehdokkaiden vaaliohjelmia ei pyynnöistä huolimatta saatu.

Yhdysvallat pyrki jonkin verran ohjailemaan ehdokkaita, Karzai mukaan lukien, toivomaansa suuntaan. He neuvoivat muun muassa tekemään vaaliohjelmat ja huomauttivat heidän käytöksestään, jos se ei miellyttänyt. He antoivat myös neuvoja, miten lähestyä muita poliitikoita tai millaista viestiä heille saisi kertoa Yhdysvaltojen välittäneen. Ohjailu ja neuvot vaikuttavat kuitenkin olleen suhteellisen neutraalilla tasolla. Voimakkaimmin lähetystössä kommentoitiin ja pyrittiin neuvomaan Karzaita. Asiaa selittää se, että Karzai oli selkeästi merkittävin ja vaikutusvaltaisin Afganistanin poliitikoista.

Yhdysvallat halusi ohjailia ja tukea ehdokkaita vaaliprosessissa, jotta vaalit näyttäisivät niin afganistanilaisille, kansainväliselle liittoumalle ja kotona Yhdysvalloissa

onnistuneelta demokraattiselta prosessilta. Karzai tulisi olemaan todennäköisesti voittaja, mutta muiden ehdokkaiden rooli oli ratkaiseva. Vain muiden uskottavien ehdokkaiden kautta vaalit näyttäytyisivät legitiimeinä ja näin Yhdysvallat liittolaisineen vankistaisi paitsi Afganistania, myös omaa perustaa maassa ololle ja helpottaisi maasta vetäytymistä, kun maassa olisi toimivat hallinnolliset rakenteet.

Suhde Karzaihin erittäin tärkeä Yhdysvalloille. Sähkeissä keskitytään kuvaamaan paljon Karzain mielentiloja ja puheita. Heinäkuun alussa suurlähettiläs Eikenberry oli syvästi huolissaan suhteesta Karzaihin ja kävi perusteellisesti läpi, mitä aikoi asian tehdä. Tämä osoittaa, kuinka lähetystössä panostettiin henkilökohtaiseen suhteeseen Karzain kanssa. Vaikka Karzai koettiin usein hankalana kumppanina, haluttiin suhde pitää koko ajan toimivana. Karzai luultavasti tiedosti myös oman asemansa Yhdysvaltain silmissä, minkä vuoksi hän uskalsikin vastustaa ja koetella rajoja kanssakäymisessä lähetystön kanssa.

Ennen kaikkea sähkeistä pystyy päättelemään Yhdysvaltojen turhautumisen Afganistanin tilanteeseen. Yhdysvaltain taholta vaaleista oli odotettu enemmän. Vaikka Yhdysvallat tiedosti varhain Karzain hyvin todennäköisesti voittavan, oli hänen voittonsa silti pettymys. Pettymys kohdistui silti ennen kaikkea itse vaaliprosessiin. Yhdysvallat ja kansainvälinen liittouma olivat odottaneet selkeää siirtymistä kohti demokraattisempaa yhteiskuntaa. Vaalikampanjan ongelmat, ehdokkaiden keskinäinen kinastelu ja nokittelu median kautta sekä viimeiseksi pitkittynyt vaalituloksen laskenta ja vastaehdokas Abdullah Abdullahin vetäytyminen viime metreillä toiselta kierrokselta lannistivat Yhdysvaltoja.

Vuosi 2009 oli muutoksien vuosi niin Yhdysvalloille kuin Afganistanille. Presidentti Barack Obama astui virkaan tammikuussa ja Afganistanin presidentinvaalikampanja alkoi toukokuussa. Obama myös nimitti uuden suurlähettilään Kabuliin, Karl Eikenberryn. Vaikka Eikenberryllä oli kokemusta Afganistanista, tulivat Afganistaninvaalit luultavasti liian nopeasti sekä Obamalla että Eikeberrylle eteen. Karzai, joka oli tottunut asemaansa, suhtautui uusiin yhteistyökumppaneihin epäillen.

Obaman esittämät korruptiosyytökset häntä kohtaan eivät varmasti auttaneet asiassa. Keskinäiset välit eivät olleet vielä sillä tasolla, mitä hyvä yhteistyö edellytti vaaliprosessin alkaessa.

Yhdysvaltain odotukset vaalien suhteen olivat liian korkealla, ottaen huomioon Afganistanin historian ja olosuhteet. Yhdysvaltojen ja kansainvälisen liittouman odotuksissa ja toimintatavoissa on huomattavissa jossain määrin epärealistisia käsityksiä Afganistanin valmiudesta ja halusta omaksua uudenlaista poliittista kulttuuria. Vaikka Yhdysvallat tiedosti olevansa vaikean tehtävän edessä, odotti se näkemykseni mukaan vaaleista jotain sellaista, mihin presidenttiehdokkaat ja afganistanilaiset eivät vielä olleet valmiita.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I. Painamattomat lähteet

American academy of diplomacy. www.academyofdiplomacy.org/

“Karl Eikenberry” <https://www.academyofdiplomacy.org/member/karl-eikenberr/> (Luettu 1.6.2022)

” Francis Ricciardone” <https://www.academyofdiplomacy.org/member/francis-ricciardone/> (Luettu 1.6.2022)

Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivut, www.kotus.fi

https://www.kotus.fi/kielitieto/nimisto/ajankohtaista_nimista/talebani_tai_talibanit.36533.news (Luettu 1.6.2022).

Valkoisen talon Obaman hallintokauden lehdistötiedote, 11.3. 2009 ”President Obama Announces More Key Administration Posts”. Valkoisen talon arkistoidut lehdistötiedotteet presidentti Barack Obaman hallintokaudelta, www.obamawhitehouse.archives.gov (Luettu 2.6.2022).

Interview with Karl Eikenberry 25.10.2011. United States studies centre.

www.ussc.edu.au, <https://www.ussc.edu.au/analysis/interview-with-karl-eikenberry> (Luettu 2.6.2022).

WIKILEAKS, www.wikileaks.org

Secret US Embassy Cables. Embassy Kabul.

<https://www.wikileaks.org/Cablegate-250-000-US-Embassy.html>

II. Hakuteokset

Katzman, Kenneth 2014. *Afghanistan: Politics, Elections and Government*.

Performance. Congressional research service. CRS Report for Congress prepared for Members and Committees of Congress.

III. Tutkimuskirjallisuus

“Anglo-Afghan Wars” 2020, *Encyclopedica Britannica*, Academic edition.

www.britannica.com., <https://www.britannica.com/event/Anglo-Afghan-Wars>

(Luettu 1.6.2022).

Holbrooke, Richard 2022. “Richard Holbrooke (American diplomat)”. *Encyclopedica Britannica*, Academic edition. www.britannica.com.

<https://www.britannica.com/biography/Richard-Holbrooke> (luettu 2.6.2022)

Hämeen-Anttila, Jaakko 2002. ”Uskontoa, politiikkaa ja heimokiistoja. Katsaus Afganistanin lähihistoriaan.” *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä*. Toimittaneet Hannu Juusola ja Heidi Huuhtanen. Gaudeamus kirja.

Dupree, Nancy Hatch 2021. “Afghanistan”. *Encyclopedica Britannica*, Academic edition.

www.britannica.com. <https://www.britannica.com/place/Afghanistan> (Luettu

31.5.2022)

Jackson, Richard 2020. “War on terrorism”. *Encyclopedica Britannica*, Academic edition

<https://www.britannica.com/topic/war-on-terrorism>

Karzai, Hamid 2022. “Hamid Karzai (president of Afghanistan)”. *Encyclopedica*

Britannica, Academic edition. www.britannica.com.

<https://www.britannica.com/biography/Hamid-Karzai> (luettu 2.6.2022).

Lansford, Tom 2016. *A Bitter Harvest: US Foreign Policy and Afghanistan*. Routledge, Taylor & Francis group. 2.painos.

- Michael, Gabriel J. 2015. "Who's Afraid of WikiLeaks?" Missed Opportunities in Political Science Research. Review of Policy Research, Forthcoming. Saatavilla: <https://ssrn.com/abstract=2546446>.
- "mujahideen. Afgahani rebels." 2022, *Encyclopedica Britannica*, Academic edition. www.britannica.com, <https://www.britannica.com/topic/mujahideen-Afghani-rebels> (Luettu 30.5.2022).
- O'Hanlon, Michael E. & Sherjan, Hassina 2010. *Toughing it out in Afghanistan*. Brookings Institution Press. Washington D.C.
- Roberts, Adam 2009. "Doctrine and reality in Afghanistan". *The struggle for Afghanistan. Survival*, Global politics and strategy, 51:1. s.28–60.
- Rothstein, Hy 2012. "America's longest war". *South Asia in world affairs: Afghan endgames. Strategy and policy choices for America's longest war*. Editors Rothstein, Hy & Arquilla, John. Georgetown University Press.
- Saikal, Amin 2006. *Modern Afghanistan. A History of Struggle and Survival*. I.B. Tauris London New York.
- Sharp, Paul 2012. "Obama, Clinton and the Diplomacy of change". *American Diplomacy*. Sharp, Paul & Wiseman, Geoffrey. Martinus Nijhoff publishers. s.159–177.
- Sharp, Paul & Wiseman, Geoffrey 2012. "Introduction. American diplomacy". *American Diplomacy*. Sharp, Paul & Wiseman, Geoffrey. Martinus Nijhoff publishers. s.ix–xx.
- Sergejeff, Andrei 2011. *Afganistanin historia- silkkietä kulttuurien risteyskseen*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Stride, Sebastian 2011. "Samarkand: The Peripheral core of world history". *World and Global history. Research and Teaching. A CLIOHWORLD reader*. Edited by Seija Jalagin, Susanna Tavera, Andrew Dilley. CLIOHWORLD2011.

Vogelsang, Willem 2002. *The Afghans*. Blackwell Publishers.

Weidmann, Nils B., & Callen, Michael. 2013. Violence and Election Fraud: Evidence from Afghanistan. *British Journal of Political Science*, 43(1), s. 53-75.

Wiseman, Geoffrey, 2012. "Distinctive characteristics of American diplomacy". *American Diplomacy*. Sharp, Paul & Wiseman, Geoffrey. Martinus Nijhoff publishers. s. 1–25.